

KASVULLISEN KULTTUURIYMPÄRISTÖN SUUNNITTELU

Case Fjällbon puisto

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Lepaa, maisemasuunnittelun koulutusohjelma

Kevät, 2018

Leena Silver

Maisemasuunnittelun koulutusohjelma
Lepaa

Tekijä	Leena Silver	Kevät 2018
Työn nimi	Kasvullisen kulttuuriympäristön suunnittelu case Fjällbon puisto	
Työn ohjaaja	Outi Tahvonen	

TIIVISTELMÄ

Kulttuuriympäristöt ovat ympäristöämme, jossa näkyvät eri aikakausien kerrostumat. Näihin lukeutuvat rakennetut ympäristöt, erilaiset maisemat ja muinaismuistot. On tärkeää, että kulttuuriympäristöt säilyvät, sillä ne ovat osa historiaamme. Kulttuuriympäristöjä suojellaan eri tahojen toimesta. Tätä toimintaa säätelevät erilaiset lait ja asetukset.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on kehittää yleis- ja hoitosuunnitelman avulla kulttuurihistoriallisesti ja -maisemallisesti arvokasta Fjällbon puistoa Tuusulassa. Puisto sijaitsee Rantatien varrella, joka kuului kultakauden taiteilijayhteisöön. Alue kuuluu myös valtakunnallisesti merkittäviin rakennettuihin kulttuuriympäristöihin (RKY). Työn tilaajana on Tuusulan kunta, Kuntakehitys ja tekniikka.

Suunnittelun lähtökohtana oli kohentaa alueen yleisilmettä ja säilyttää kulttuurihistoriallisia kerrostumia kasvillisuuden ja pienimuotoisten rakennelmien osalta. Puiston metsäntuntu säilytetään ja arvokkaita luonnonbiotooppeja suojellaan. Hoitotoimenpiteillä ja hoitoluokituksen nostamisella alueen arvo nousee entisestään ja se voi tuoda lisää käyttäjiä. Vaikka hoitoluokitus muuttuu, puiston eri alueiden hoitoluokituksen uudelleen määrittämisen tarkoitus on tuoda hoitotavoitteet selkeiksi ja niiden toteuttamisen helpommaksi. Kustannukset ovat myös helpommin laskettavissa.

Kaupungistuminen ja tiivis rakentaminen muuttavat maisemaa, kulttuuriympäristöä ja arvokasta luontoympäristöä voi hävitä, jos sitä ei yhteisillä strategioilla suojella. Suunnittelun avulla voidaan vaikuttaa olemassa oleviin kasvullisiin kulttuuripiirteisiin. On tärkeää jättää myös tuleville sukupolville arvokasta kulttuuriperintöä.

Avainsanat Kulttuuriympäristö, kulttuurihistoria, metsä, kasvustotilat, näkymät, maisema

Sivut 40 sivua, joista liitteitä 20 sivua

Landscape Design
Lepaa

Author	Leena Silver	Spring 2018
Subject	Planning the Vegetative Cultural Environment Case Fjällbo	
Supervisor	Outi Tahvonen	

ABSTRACT

Cultural environments, such as built areas, various landscapes and ancient monuments, are surroundings where the layers of different historical eras are visible to us. It is important to maintain those cultural environments as they are a part of our history. Protected by various authorities, all activities within a cultural environment, are regulated by different laws and decrees.

The aim of this thesis was to develop and improve the culturally, historically, and scenically valuable Fjällbo park in Tuusula through the use maintenance and management plan included in the thesis. Located by Rantatie by Lake Tuusula, the park was an area for the artist community of the Golden Age of Finnish art. The area is also classified as an important built cultural environment (RKY) by the Finnish Heritage Agency. The plan was commissioned by the municipality of Tuusula (Kuntakehitys ja tekniikka).

The starting point for the planning was to boost the appearance of the area as well as maintain the area's cultural and historical layers of vegetation and small architectural structures. The feel of forest will be maintained and the valuable natural biotopes will be protected. The plan is to maintain and manage the park as well as to raise it in the maintenance classification system, which will further raise the value of the area, and make it more attractive to the public. The use maintenance reclassification of the park will help to clarify the aims of the area management, and make it easier to achieve those aims. It will also be easier to calculate the cost.

Urbanization and dense construction changes the landscape, and as a result cultural environments can vanish if not protected by shared strategies. Existing vegetative cultural features can be careful planning. It is also important to leave valuable natural environments for the future generations.

Keywords Cultural environment, cultural history, forest, vegetation area, views, landscape

Pages 40 pages including appendices 20 pages

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	KASVULLISET KULTTUURIYMPÄRISTÖT	2
2.1	Kulttuurihistoria ja suojele	2
2.2	Kasvillisuus ja sen muutos.....	4
2.3	Perinnemaisema ja -biotooppi.....	6
2.4	Kasvustotilat, näkymät ja reitit	7
2.5	Hoitoluokitus	15
3	TUUSULAN KUNTA / CASE FJÄLLBON PUISTO	19
3.1	Tuusulanjärven ympäristö ja Rantatie	21
3.2	Fjällbon puiston sijainti ja historiaa	24
3.3	Puiston nykytila	27
3.4	Kasvillisuus ja huomioon otavat eläinlajit alueella.....	28
3.5	Kehittämisehdotukset	30
3.6	Alueiden rakenteet, kasvustotilat ja näkymät	31
3.7	Reitit	37
4	POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	38
	LÄHTEET	41

Liitteet

Liite 1	Yleissuunnitelma
Liite 2	Detaljisuunnitelma
Liite 3	Kunnostus- ja hoitosuunnitelma

1 JOHDANTO

Tiiviin rakentamisen myötä on vaarana hävitä myös arvokasta kulttuuriympäristöä. Kulttuuriympäristön arvon määrittäminen voi olla vaikeaa ja siksi niiden suojelusta voi olla erilaisia mielipiteitä myös viranomaisien kesken. Kaikki asiantuntijoiden arvokkaina pitämät ympäristöt eivät välttämättä ole kansalaisten arvostamia tai päinvastoin. Tämän seurauksena ovat monet suojelukiistat. Kohteen inventointi ja monialainen asiantuntijuus voivat toimia arvottamisen apuna.

Kulttuuriympäristöt ovat erilaisia ja jokaisen kohteen suojelun ja hoidon tavoitteet täytyy määritellä erikseen. Suunnitelmallisen hoidon avulla voidaan vaikuttaa myös kasvullisen kulttuuriympäristön piirteisiin. Näitä piirteitä voidaan hyvällä hoidolla korostaa. Suunnitteluvaiheeseen kuuluvat myös viranomaislupiin ja rahoitukseen liittyvät asiat. Suojelukohdekiistat voivat vaikuttaa siihen, ettei rahoitusta saada järjestymään ja arvokas kulttuuriympäristö pääsee rapistumaan. Kasvullisessa ympäristössä tämä johtaa niittyjen ja kotojen umpeen kasvamiseen sekä metsittymiseen. Myös muun kulttuurisesti merkittävän kasvillisuuden hoidon laiminlyönti näkyy maisemakuvassa.

Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan kulttuurihistorian vaikutuksia ja muutoksia maisemassa ja sitä, kuinka kasvullisen ympäristön kulttuurihistoriallisia piirteitä voidaan säilyttää ja soveltaa puistosuunnitteluun. Suunnittelukohteena on Fjällbon puisto, noin 3,5 hehtaarin alue, joka sijaitsee Tuusulan Rantatiellä Tuusulanjärven rannalla. Puisto toimii lähivirkistysalueena. Fjällbon puisto on kulttuurihistoriallisesti ja -maisemallisesti arvokas kohde. Se kuuluu valtakunnallisesti merkittäviin rakennettuihin kulttuuriympäristöihin (RKY) sekä METSO-ohjelmaan, eli valtakunnalliseen metsiensuojeluohjelmaan, jolla pyritään suojelemaan herkkiä luontotyyppejä, kuten lehtoja. Puisto on suurelta osin metsää.

Lähialueen asukkaiden toiveena on säilyttää puisto mahdollisimman luonnonmukaisena mutta hoidettuna. Tuusulassa on meneillään Tuusulanjärven eteläisen osan kehittämishanke, ja Fjällbon puiston kehittäminen on yksi näistä hankkeista. Opinnäytetyön tilaajana on Tuusulan kunta, Kunta-kehitys ja tekniikka.

Tutkimuskysymyksenä on kuinka säilyttää alueen kasvullisia kulttuuriympäristöpiirteitä. Näillä alueilla on vielä vanhaa viljelyjäänteinä säilynyttä kasvillisuutta, sekä pieniä rakennuksia. Aluetta kehitetään suunnittelun ja erilaisen hoitotoimenpiteiden avulla. Teoriaosuudessa käsitellään kasvustotiloja, näkymiä ja niiden merkitystä maisemassa. Soveltava osuus käsittää

kehittämisehdotukset puistoon sekä pohdinnan ja johtopäätökset. Liitteinä ovat yleissuunnitelma, detaljisuunnitelma sekä hoitokortit alueen kehittämiseen ja hoitoon.

2 KASVULLISET KULTTUURIYMPÄRISTÖT

Maisema syntyy ihmisen ja luonnon välisestä vuorovaikutuksesta. Luonnossa tapahtuvat muutokset havaitaan usein maiseman muuttumisen kautta. Avara maisema alkaa kasvaa umpeen ja maisema peittyy, tai maisemaan voi ilmestyä hakkuuaukko, joka syö palan maisemasta ja rumentaa sen. Tämä voi herättää erilaisia tunteita ja maiseman hoitoa olisikin hyvä ohjata niin, ettei uusi elementti ole ristiriidassa maiseman nykytilan kanssa. (Komulainen 2012, 9.) Maiseman muuttuminen ihmisen vaikutuksesta muuttaa maiseman luonnetta. On tärkeää tuntea alueen historia ja rakenne, että maiseman olennaisia arvoja ja piirteitä voidaan vaalia. Tarvitaan yhteistä strategiaa, jotta kulttuuriympäristön muutos on hallittua ja siinä on huomioitu kestävä kehitys. (Kulttuuriympäristö – ihmisen ympäristö n.d.)

2.1 Kulttuurihistoria ja suojelu

Ihmisen jälki näkyy kaikkialla ympäristössä muun muassa rakennuksina, viljelyinä peltoina ja tieverkostona. Tästä ihmisen synnyttämästä jäljestä voidaan käyttää termiä kulttuurihistoria. Ihminen muokkaa ympäristöään ja näin syntyy kulttuurimaisemaa, perinnebiotooppeja, sekä rakennettua ympäristöä. Kulttuuriympäristöön jää jälkiä, jotka näkyvät vielä pitkään seuraaville sukupolville. Riippuu ihmisen kädenjäljestä, minkälainen kulttuurimaisema syntyy ja jättääkö se rujan vai ympäristön esteettisiä ja luonnonmukaisia piirteitä korostavan jäljen. Kulttuurihistorian merkitys on suuri: se kertoo arvomaailmastamme ja on tärkeä osa identiteettiämme. (Kulttuuriympäristö – ihmisen ympäristö n.d.)

Kulttuuri käsittää kaikkea ihmisen aikaansaamaa muutosta ympäristössä ja sitä tarkastellaan aina kunkin aikakauden näkökulmasta. Kulttuurikäsitteet syntyvät eri aikakausien ihanteista, muun muassa kauneuskäsitteet muuttuvat. Siksi kulttuurihistoriallisten arvojen määrittäminen voi olla vaikeaa.

Kulttuurihistoria voidaan jakaa kolmeen eri arviointimenetelmään: arkkitehtonisiin, maisemallisiin ja historiallisiin arvoihin. Historiallisten arvojen tunnistaminen edellyttää kohteen sijoittamista laajempaan kulttuuriseen

yhteyteen. Nämä voivat olla muun muassa rakennukseen ja henkilö-, sivistys- tai sosiaalishistoriaan liittyvät arvot. Inventoinnissa on pyritty arvioimaan museoviraston rakennushistorian osaston julkaisemia kriteerejä, joita voidaan käyttää apuna edellä mainittuja arvoja mietittäessä. Nämä ovat kohteen harvinaisuus, alkuperäisyys, edustavuus ja kohteen yhtenäisyys. Inventointiselvityksessä kulttuuriympäristöllä tarkoitetaan ihmisen aikaansaamaa laidunnettua, viljeltyä ja rakennettua ympäristöä perinneyhteyksistä kylänraiteihin, kirkonkylästä asumalähiöihin ja puistoihin. Myös teolliset tuotantoympäristöt ja kulkuväylät lukeutuvat näihin. Inventoinnin tavoitteena on turvata menneiden aikakausien ympäristöt. (Savolainen & Vähätalo 2014, 8.)

Valtakunnallisesti arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt (RKY) on museoviraston laatima inventointi, joka valtioneuvoston päätöksellä on 22.12.2009 otettu maankäyttö- ja rakennuslakiin valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkoittamaksi inventoinniksi rakennetun kulttuuriympäristön osalta. Tähän valtakunnalliseen inventointiin valitut kohteet antavat alueellisesti, ajallisesti ja kohdetyypeittäin monipuolisen kokonaiskuvan maamme rakennetun ympäristön historiasta ja kehityksestä. (Museovirasto. n.d.)

Maisemallisia ja kulttuurihistoriallisia arvoja määritellään myös maisemanalyysien avulla. Nämä analyysi- ja arvottamismenetelmät eivät ole täysin vakiintuneita, mutta yhteinen piirre niille on historiallisten ja maisemallisten piirteiden havainnollistaminen pelkistettyjen ja selkeiden kuvamateriaalien avulla. Tärkeimpien ominaispiirteiden korostaminen auttaa näkemään kohteiden merkittävimmät säilytettävät arvot. (Rahkonen, 2015, 24.)

Kulttuuriympäristö on yhteisön ja ihmisten muistin ja identiteetin perusta. Se voi toimia voimavarana, osana kestävästä kehityksestä ja hyvästä hallinnosta. Voidaan sanoa, että kaikki ympäristö on kulttuuriympäristöä, mikä näkyy ihmisille arkimaisemana. Näin kuvailee kulttuuria Turun yliopiston professori Maunu Häyrynen luennollaan. Kulttuuriympäristö on virkakäyttöön otettu sana, jota harvemmin käytetään arkikielessä. Sillä viitataan ympäristöön, johon on katsottu liittyvän kulttuuriarvoja ja josta tulisi pitää erityistä huolta. Kulttuuriympäristöjen suojelua pidetään yhteiskunnallisena tarpeena, josta on erikseen huolehdittava. Niiden rajaus ja hoito perustuvat asiantuntijuuteen. Kulttuuriympäristöaloilla on kuitenkin resurssipulaa ja osittain huono imago. Suojelun tavoitteet eivät kohtaa julkishallinnon eri osien kesken, eikä kolmannen sektorin yhteistyölle ole riittävästi valmiita malleja. (Häyrynen 2018.)

Kulttuuriympäristö voidaan jakaa tyypeiltään erilaisiin maisemallisiin arvoihin käsittäviin alaotsikoihin, kuten kansallismaisemiin, maakunnallisesti merkittäviin maisemiin, luonnonmaisemiin, kulttuurimaisemiin, perinnemaisemiin, perinnebiotooppeihin ja maamerkkeihin. (Kulttuuriympäristö-ihmisen ympäristö). Kulttuurimaisemia ovat esimerkiksi maatalousmaisemat,

perinnemaisemat ja taajamien kulttuurimaisemat. Kulttuurimaisemassa ihmisen toiminta on hallitsevaa, mikä näkyy esimerkiksi peltoina, rakennuksina ja teinä. Kulttuurimaisemat keskittyvät maamme eteläosiin. (Kulttuuriympäristömme.fi n.d.)

Kulttuuriympäristöt kuuluvat Ympäristöministeriön alaisuuteen mutta niiden suojele Museovirastolle. Rakennetut kulttuuriympäristöt ja muinaisjäännökset ovat Museoviraston alaisuudessa, kun taas rakentamaton kulttuurimaisema Ympäristöministeriön. Kulttuuriympäristöjen tunnistamiseen tarvitaan eri alojen asiantuntijoita, kuten maisema-arkkitehteja, arkeologeja sekä perinnebiotooppitutkijoita. Aiemmin oli selvä roolijako: Asiantuntija arvotti, suunnittelija suunnitteli, virkamies tai poliitikko päätti ja ammattilainen hoiti. Suojelusta johtuen muuttui arkimaisema suojelumaisemaksi ja tämä johti siihen, ettei asukkaalla tai käyttäjällä enää ollut niin suurta päätäntävaltaa omaan ympäristöönsä. (Häyrynen 2018.)

Metsähallitus on käytännön työn roolissa kulttuuriympäristön suojelemaan ja hoitoon liittyvissä asioissa. Museovirasto puolestaan hallinnoi ja ohjaa. Museovirasto voi sopia kunnan hallinnoimissa kohteissa, että maakuntamuseo on kohteen ensisijainen museoviranomainen. Kulttuuriympäristön hyvä hoito on suunnitelmallista ja pitkäjänteistä toimintaa, jossa kunnioitetaan kohteen tai alueen ominaispiirteitä. Museovirasto myöntää myös avustuksia suojeltaviin ja kunnostettaviin kohteisiin. Tällaisia ovat muun muassa maailmanperintökohteet, joista mainittakoon Suomessa Petäjäveden kirkko. (Maaranen 2018.)

Nykyään suojeleminen on perusteltua, asiantuntijuutta haastetaan, muun muassa suojeleorganisaatioilta rahoitusta on leikattu ja suojelelunormistoa puretaan. Vapaaehtoistoiminnan osuus kasvaa, mikä taas tarkoittaa, että viranomaisten on myös opeteltava yhteistyökumppanuuteen perustuvia toimintatapoja. (Häyrynen 2018.)

Laila ja asetuksilla suojellaan arvokkaita kulttuuriympäristöjä. Muinaismuistolaki kieltää kiinteän muinaisjäännökseen kaivamisen, peittämisen, muuttamisen tai vahingoittamisen. Muinaismuistoihin kuuluvat maa- ja kivimuurit, kivekset, rökkiöt, kivikivet ja muut kiveykset. Myös pakanaajan haudat ja kalmistot, uhrilähteet ja uhripuut sekä hylätyt linnat ja linnoitukset kuuluvat muinaismuistolain alaisuuteen. (Muinaismuistolaki 295/1963 § 1-2.)

2.2 Kasvillisuus ja sen muutos

Kasvillisen kulttuurimaiseman merkkejä ovat mm. metsässä metsänhoito- toimenpiteet, niiden jälki sekä kulttuurijäännteet. Kuluminen, ravinteisuus-

den lisääntyminen sekä niistä johtuvat kasvillisuuden ja eläimistön muutokset ovat myös kulttuurivaikutusta. Merkkipuut ja viljelyjäänteinä kasvavat kasvit ovat elollisia kulttuurijäänteitä. Elottomista kulttuurijäänteistä puhuttaessa viitataan maarakenteisiin, rakennelmiin, merkkeihin kivissä ja kallioissa. (Rihtniemi, 1995, 43.)

Muinaismuistot ja hylätyt pihapiirit ovat menneen asuinpaikan kulttuurisia merkkejä. Näistä voivat kertoa vanhat hedelmä- ja pihapuut. Niitä voidaan korostaa ja tuoda esiin yksilöinä, kun ne vapautetaan luontaisesta nuoresta metsäpuustosta. (Rihtniemi, 1995, 69.)

Kasvilliset kulttuurimaisemat voivat olla joko metsäisiä tai avoimia pelto- maisemia. Näiden vuorovaikutuksesta syntyy erilaisia lähi- ja kaukomaisemia. Taajamametsien hoidossa voidaan hoitojälki sulauttaa metsään huomaamattomasti. Silloin paikka muodostuu luonnonmukaisista merkeistä. Paikan hengestä saadaan enemmän luonnonmetsän tuntuinen. Taajamametsän kulttuurisia piirteitä voidaan muuttaa lajiston hienovaraisella lisäämisellä ja erilaisilla tilarakenteilla. Näin metsään voidaan luoda alueita ja paikkoja, joissa on puistometsän luonne. Metsää voidaan jättää paikoin myös hoitamatta ja antaa vapaus luontaiselle kehityskululle. Paikan tunnelma syntyy luonnon merkeistä, luonnonbiotoopille tyypillisistä elollisista tekijöistä. Metsän elon eri vaiheet näkyvät silloin metsäkuvassa. Metsässä voi olla parhaimmillaan aarnimetsän henki. (Rihtniemi, 1995, 38.)

Metsätyyppejä on erilaisia. Lehdot ovat lajistoltaan rikkaimpia. Ne voivat olla kosteita saniaislehtoja tai tuoreita ruohoisia lehtoja. Lehtoja ja lehtomaisia kankaita esiintyy Suomessa vain pieninä alueina karumpien metsien keskellä. Lehdot ovat lehtipuuvaltaisia, muun muassa saarni ja jalava esiintyvät lehdossa niiden ravinteisuuden vuoksi. Kuivien kangasmetsien vallitsevana puulajina on pääosin mänty. Kuusi kehittyy vallitsevaksi tuoreilla kankailla mutta myös mänty, koivu ja haapa menestyvät, niiden elintilaa täytyy auttaa harvennuksilla. (Komulainen, M, 1995, 74- 83.) Rantametsät ovat tärkeitä vaihtumisvyöhykkeitä suljetun metsän ja vesistön välillä. Niiden rakenne ja muoto ovat tärkeitä, koska ne reunustavat avointa aluetta. Rantametsät ovat joko reheviä lehtimetsiä, kuusivaltaisia tai karumpia mäntymetsiä. Lehtimetsät kasvavat nopeasti umpeen ja niitä täytyy harvennuksilla avata. (Komulainen, 2012, 104.)

Metsän monimuotoisuuden kannalta on tärkeää säilyttää alueen tyypillinen metsäluonto ja säästää harvinaisten lajien esiintymispaikat sekä harvinaiset elinympäristöt. Näin voidaan säilyttää myös vähälajiset ympäristöt. Tuulenskaatojen ja hyönteisten sekä sienien tappamat puut luovat uusia elinympäristöjä ja lisäävät luonnon monimuotoisuutta. (Hamberg, Löfström & Häkkinen, 2012, 34.)

Taajamametsän uudistamisen tavoitteena on säilyttää puuston elinvoimaisuus, uuden puusukupolven aikaansaaminen sekä metsän käyttötarkoitus. Uudistushakkuita tehdään yhdessä tai useammassa vaiheessa ja pienissä

lähimetsissä hoito on pienipiirteisempää ja tavoitteena on pitää metsikkö peittävänä. Maisema-arvot ja metsän viihtyisyys sekä turvallisuus lähimetsässä ovat tärkeitä kriteerejä. Usein onkin tarkoituksenmukaista pienaukko- ja poimintahakuilla uudistaa taajamametsää, jolloin puuston rakenne kehittyy vaihtelevaksi. Jättämällä ylispuut kasvamaan metsän tuntu säilyy. Metsää voidaan uudistaa luontaisesti myös siemenpuuhakkuulla, jossa uudistettavalle alalle jätetään siemenpuita, jotka tuottavat siemeniä ja näistä lähtee puiden taimettuminen. Kasvuolosuhteet pyritään pitämään otollisina taimettumiselle. Siemenpuuhakkuu sopii parhaiten valoa vaativille puille, jotka tuottavat kevyitä siemeniä, muun muassa männylle ja jonkin verran koivulle. Pienissä taajamametsissä siemenpuita jätetään uudistettavalle alalle enemmän, koska maisema-arvot ovat tärkeämpi tekijä kuin talousmetsissä. Myös eri uudistusmenetelmiä voidaan soveltaa kullekin kuviolle. (Karjalainen, Löfström, Siitonen & Valkonen 2012, 72-74.)

Koska puut kilpailevat keskenään valosta, vedestä ja ravinteista, on taajamametsän uudistamisessa ja kasvattamisessa kysymys metsän tiheyden ja rakenteen säätelystä niin, että taimet ja alikasvokset saavat riittävästi kasvutilaa, vettä ja ravinteita. Valoa vaativat puut, kuten mänty ja koivu eivät menesty tiheän reunametsän katveessa, siellä kasvu on hidasta ja kuolleisuus on suurta. Toisaalta pienipiirteinen metsänuudistaminen suosii varjo- kasveja, kuten kuusta. Jos halutaan estää alueen kuusettuminen, täytyy uudistettavia alueita suurentaa, ja se taas johtaa metsän peitteisyyden vähenemiseen ja metsän tunnun katoamiseen lähimetsässä. (Karjalainen ym. 2012, 82.)

2.3 Perinnemaisema ja -biotooppi

Perinnemaisemat ovat ihmisen muovaamia kulttuurimaisemia. Historialliset rakennukset ja rakennelmat ympäristöineen, vanhat teollisuusympäristöt sekä liikenteen ja puutarhakulttuurin muovaamat maisemat kuuluvat näihin. Perinnemaisemiin sisältyy paljon maaseudun historiaa ja arvoja, jotka liittyvät rakentamis- ja maankäyttöperinteeseemme. Myös maisemalliset arvot ovat tärkeä osa perinnemaisemaa. Maatalouden tehostaminen on muuttanut perinnemaisemia enemmän pelto- ja metsämaisemiksi. Avoimet ja puoliavoimet niittymaisemat ovat katoamassa. Perinnemaisemien kadotessa häviää myös alueelle tärkeää kulttuurista historiaa. (Raatikainen-Rissanen, 2003, 4-5.)

Rakennettuja perinnemaisemia ovat historialliset rakennukset ja rakennelmat, niiden lähiympäristö, teollisuuden luomat maisemat sekä puutarhakulttuurin muovaamat maisemat. Muinaisjäänökset kuuluvat myös rakennettuihin perinnemaisemiin. (Alanen, Kekäläinen, Pykälä & Vainio, 2001, 6.)

Perinnebiotoopit ovat perinteisen maatalouden synnyttämiä niittyjä, haka- ja laidunmaita, joille on vuosisatojen aikana kehittynyt omaleimainen ja rikas eliölajisto. Perinnebiotoopit ovat kuitenkin huomattavasti vähentyneet Suomessa. Niityt, kedot ja hakamaat ovat laidunnuksen ja niiton loputtua umpeen kasvamassa. Noin 90 % useimpien luontotyyppien pinta-alasta on vähentynyt viimeisen viidenkymmenen vuoden aikana. Ne onkin luokiteltu joko äärimmäisen tai erittäin uhanalaisiksi. Pellonraivaus ja metsittäminen sekä rantaniityille vesirakentaminen ja rehevöityminen ovat tähän syynä. (Ymparisto.fi, 2015.)

Perinnebiotoopeilla on maisemallinen, historiallinen ja lajistollinen merkitys. Nykyisellä määrällä ei turvata eliöstön ja diversiteetin eikä myöskään maisemallisten piirteiden säilymistä. Perinnebiotooppien säilyttäminen vaatii perinteisenkaltaista ylläpitoa. Niittämällä ja laiduntamalla estetään kookkaiden heinien ja ruohojen kasvamisen, jotka muuten valtaavat alaa matalilta ja valoa suosivilta niittykasveilta. Myös keinolannoitteet rehevöittävät niittyjä ja niittylajisto häviää. (Ymparisto.fi, 2015.)

Perinnebiotooppien hoito vaatii suunnittelua. Tavoitteiden kirjaaminen ylös, muun muassa paikan avoimuuden säilyttäminen, negatiivinen ravinnetalous ja nostot siemenpankista voivat olla näitä tavoitteita. Suunnittelussa ja hoidossa tulee ottaa huomioon, että toivottuja tuloksia voidaan saada vasta muutaman vuoden päästä hoidon aloittamisesta. Rehevöityneen niityn alkuperäisten ominaislajien esiintulo voi kestää useamman vuoden. (Syke, 2003.)

Maanviljely on yksi varhaisimmista kulttuurin ilmentymistä. Maatalouden rakennemuutos on vaikuttanut viljelyyn ja sen seurauksena maisema muuttuu. Maaseudun kulttuurimaiseman eli perinnemaiseman ymmärtäminen ja hoidon suunnittelu vaativat hortonomin ja maisemasuunnittelijan tietoa ja taitoa. Tärkeää on myös nykypäivän maatalouden tuottaman ympäristön hoito ja maaseutumaiseman hoito. (Mutanen, 2018.)

2.4 Kasvustotilat, näkymät ja reitit

Kulttuuriympäristön merkkejä ovat vanhojen puiden muodostamat puustoasetelmat. Niitä on muodostunut alueille, joita ei ole voitu viljellä, sekä vanhojen pihapiirien jäänteinä. Kulttuurimaiseman merkkejä ovat myös peltojen keskellä olevat yksittäispuut. (Komulainen M. 1995, 130.) Kulttuurijäänteinä olevaa kasvillisuutta voidaan korostaa muodostamalla erilaisia kasvustotiloja. Kasvustotilojen vaihtelulla saadaan erilaisia näkymiä ja tiloja, sekä tilasarjoja. Maisemat voivat olla avoimia tai suljettuja, näkymät muuttuvat niiden mukaan. Kasvustotila on kasvuston muodostama avaruudellinen tila, joka voidaan jakaa kerroksiin. Tällöin puhutaan metsäkasvuston biologisesta kerrosjaosta. Nämä kerrokset muodostuvat pohjaker-

roksesta, kenttäkerroksesta, pensaskerroksesta ja puustokerroksesta. Tilan muodostajina toimivat metsässä rakenteen pysty- ja vaakasuuntaiset rajaukset sekä puustoasetelmat. (Rihtniemi, 1995, 41, 44)

Metsän tilallinen kerrosjako syntyy taivaskerroksesta, latvustokerroksesta, kulkijan kerroksesta sekä maastokerroksesta. Taivaskerros on lähes kaikkien metsätilojen katto. Latvustokerroksen sulkeutuneisuus rajaa metsän avaruusvaikutelman vertikaalisuunnassa. Täysin sulkeutunut latvusto rajaa metsän sisätilan pystysuunnassa oksistoon. Aukkoinen latvusto tuo latvustomuodot näkyviin. Kaukomaisemassa latvuseros piirtää metsän profiilin ja muodostaa reunan aukeille maisematiloille. (Rihtniemi, 1995, 45.)

Kulkijan kerros ulottuu pohjakasvillisuudesta kolmeen, neljään metriin tai latvustokerroksen alimpiin oksiin, mikäli ne alkavat korkeammalta. Kerros vastaa rakennusten maaston kerrosta, sitä, johon ihminen kiinnittää eniten huomiota. Tässä kerroksessa syntyy metsän sisätilan tuntu. (Rihtniemi, 1995, 45.)

Maastokerros muodostaa tilan pohjan ja perustason. Vaihtelevassa maastossa voi olla useita pohjatasoja. Määrävin taso muodostaa perustason. Metsäpohjan tekstuuri muodostuu pohjatason kasvillisuudesta sekä materiaaleista. (Rihtniemi, 1995, 46.)

Eri puulajeilla, niiden tiheydellä sekä pensailta luodaan erilaisia metsän huoneita. Puoliavoin, monikerroksinen metsä muodostuu metsän aukkoisuudesta ja sen latvustokerros on useassa kerroksessa. Myös pikkupuut, kuten tuomet ja pihlajat rikastavat monikerroksisen metsän kuvaa. Ylin latvustokerros kohoaa pienpuiden ylle, se muodostuu usein suurimmista koi- vuista, männyistä ja kuusista. Tämä metsätila on usein sekametsää ja se on usein kulttuurivaikutuksen tulosta. (Komulainen, 2012, 168-176.)

Monikerroksisen tiheän metsän maisemakuva on sulkeutunut puuston tai tiheän pensaskerroksen vaikutuksesta. Latvustokerroksen läpi voi tulla valokaivoja, muuten metsä on varjainen. Monikerroksinen tiheä metsä koostuu usein kuusesta ja lepästä, jotka ovat varjopuita. Tällaisia metsiä on usein korpinotkoissa ja rehevillä mailla. (Komulainen, 2012, 177.)

Tilakokemus vaihtelee latvuston peittävyysasteesta riippuen. Peittävyden ollessa vähäinen tilan tuntu on avonaisempi. Tiloista puhuttaessa voidaan käyttää suljettu, puoliavoin ja avoin tila. Luontaisen monimuotoisuuden muodostavat maaperän topografia ja ravinteisuus, jotka johtavat metsikön rakenteen ja lajien vaihteluun. Näiden vaihtelevuutta voidaan korostaa myös eri hoitotavoitteilla ja hoidon intensiivisyyksillä. Metsässä säästettävät kulttuurijäänteet, vanhat pellot, hakamaat ja entiset puutarhat lisäävät monimuotoisuutta. (Rihtniemi, 1995, 40.)

Puustoasetelmien avulla luodaan syvyysvaikutelmaa, johdatetaan katsetta ja kulkua sekä jäsenetään maisematilaa. Puustoasetelmilla voidaan myös

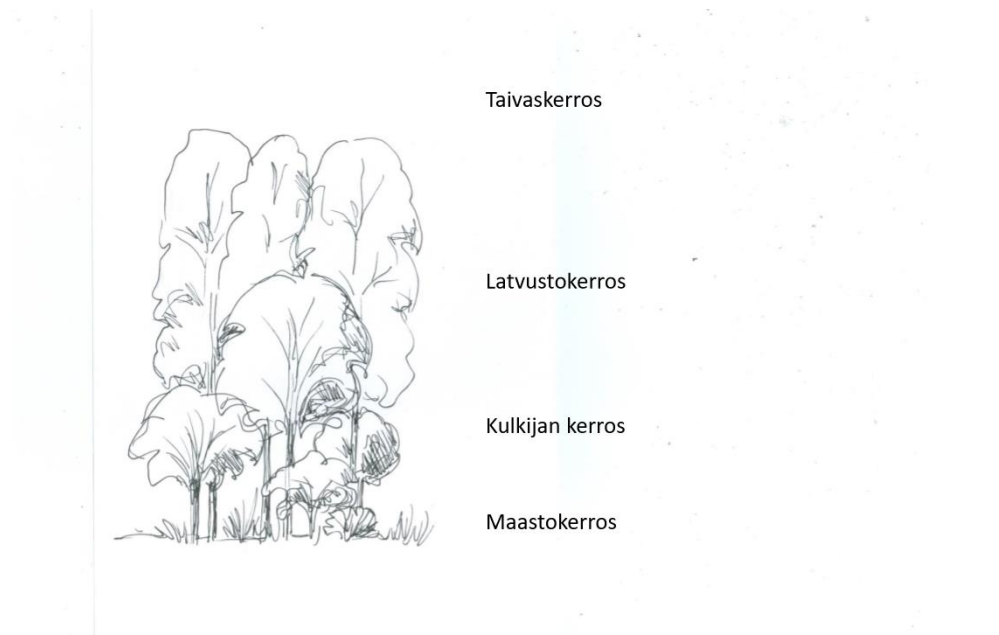
korostaa tilojen rajausta tai tilojen vaihtumista ja luoda tilallisia kulminatiopisteitä. Luonnollisesti vaihtelevien metsäpuustojen muodostamien tilojen joukossa symmetrinen puustoasetelma on vahva kulttuurinen merkki. Puurivi on vahvasti rajaava elementti myös metsässä. Sillä voidaan erottaa alueita toisistaan ja saada tilavaikutelmiin epätodellista syvyyttä istutustiheyttä ja rivin kaarta säätelemällä. Puukujanne ohjaa kulkua ja metsään puukujanteeksi soveltuukin paremmin metsän oman puulajin istuttaminen kuin jostain eri puulajista istutettu. Vanhat puukujanteet ja kuusiaidat ovat kulttuurimerkkejä. Puiden rivistöistutusta on käytetty kulttuurilehdoissa puutarhojen yhteydessä. Se on myös vahvasti kulttuurinen aihe. (Rihtniemi, 1995, 50-54.)

Yksittäispuut toimivat maamerkkeinä ja niiden avulla voidaan muuttaa alueen painopistettä ja suhteita. Metsän reunassa erottuva yksittäispuu toimii kiintopisteenä. Metsän sisätilassa kasvava yksittäispuu voi tuoda maisemaan merkkisisältöä ja voi toimia myös maamerkinä. (Rihtniemi, 1995, 51.)

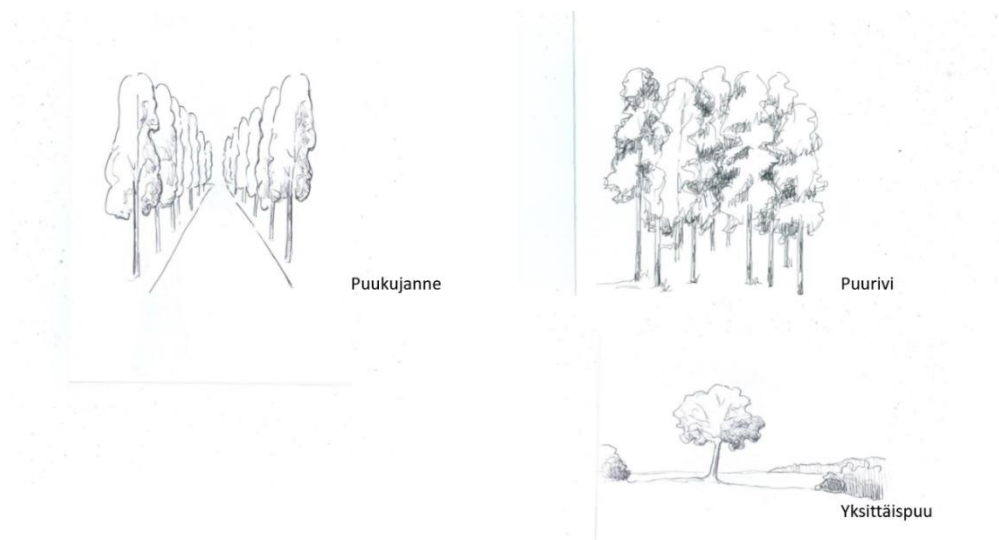
Metsän sisätila rajautuu metsän reunaan. Reunan tyyppillisiä rakenteita ovat suljetut reunavyöhykkeet. Ne voivat rajautua jyrkästi tai monikerroksellisesti. Jyrkän sulkeutuneen reunan muodostaa esimerkiksi vanha kuusimetsä, jonka oksisto kasvaa alas asti. Monikerroksellinen reuna koostuu eri puulajeista ja pensaista, jotka tuovat siihen pyöreän muodon. Avoin reunavyöhyke syntyy rungollisista puista, joiden väleistä on näkymä metsän sisään ja metsän sisältä avoimeen tilaan. Kaukomaisemassa metsänreunan muodostavat pensas- ja latvustokerros. (Komulainen, 2012, 181-182.)

Väliverho on kulkijan kerroksessa oleva metsän sisätilojen välinen rajaus. Se katkaisee näkemän metsän sisätilasta toiseen. Se voi olla yksi- tai monikerroksinen ja vaihtelevan levyinen. Selvästi erottuva väliverho on eri puulajia kuin ympäröivä metsäpuusto. (Rihtniemi, 1995, 50.)

Seuraavat kuvat havainnollistavat eri kasvustotiloja, puustomuodostelmia sekä reunavyöhykkeitä Rihtniemen (1995) mukaan. Kuva 1. esittää metsän eri kerroksia taivaskerroksesta maastokerrokseen. Kulkijankerroksessa syntyy tilallinen kokemus. Kuvassa 2. on puustomuodostelmia. Puukujanne ohjaa kulkua ja korostaa tilan perspektiiviä eli syvyytsvaikutelmaa. Puukujannetta käytettiin usein sisääntuloväylänä kartanoihin. Istutettu puurivi rajaa tilan tasavälein. Yksittäispuu korostuu maisemassa yksilönä. Kuva 3. esittää reunavyöhykkeitä. Tilallinen kokemus ja näkymä vaihtelevat metsän sisältä ulos tai ulkopuolelta metsän sisään. Reuna voi olla monikerroksinen, puoliavoin tai suljettu. Kuvassa 4. ylärinteellä oleva puu toimii merkkipuuna sekä tilan tasapainottavana tekijänä. Puun sijainnin muuttuessa myös tilan painopiste muuttuu.

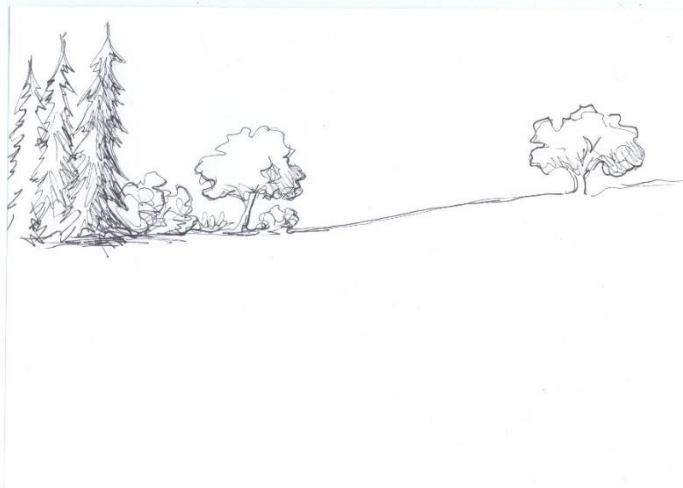
Kuva 1. Kasvustotilat Rihtniemen mukaan (Silver, 2018).

Kuva 2. Puustomuodostelmia Rihtniemen mukaan (Silver, 2018).

Kuva 3. Reunavyöhykkeitä Rihtniemen mukaan (Silver, 2018).

Kuva 4. Merkipuu monikerroksellisella reunavyöhykkeellä. Ylärinteen puu tuo tasapainoa tilaan. (Silver, 2018).

Näkymät

Näkymien avulla ihminen hahmottaa paikan, minkälaisista elementeistä ja tiloista se muodostuu. Näkymät muodostuvat metsän sisältä ympäröivään maisemaan sekä metsän sisätilassa olevista näkymistä. Erilaiset näkymät tuovat vaihtelua maisemaan. Selväpiirteiset osa-alueet ja ryhmittely tekevät näkymästä yhtenäisen kokonaisuuden. Jos ryhmittely on tasavälein

puuston harventamisella aikaan saatua, näkymä on monotoninen, eikä katse kohdistu mihinkään. Tiheään metsän sisältä voi tehdä esim. aukkoja ympäröivään aukeaan maisemaan ja näkymän kiinnekohtana voi toimia koko laaja aukea. Samalla se tuo kontrastia taustaan nähden. (Komulainen, 2012, 154.)

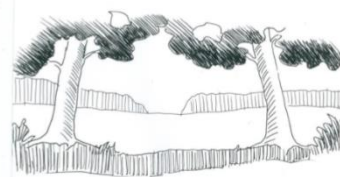
Simon Bell (1997) kuvaa kirjassaan *Design for outdoor recreation* näkymiä ja tiloja, niiden merkitystä suunnittelussa, sekä havainnollistaa niitä kuvin. Näkymät on määritelty panoraamanäkymään, latvuksenalaiseen-, siivilöityvään-, kehystettyyn-, kiintopisteeseen sekä erityispiirteeseen maisemassa.

Panoraama on avoin näkymä, joka syntyy usein korkeilta paikoilta kuten jyrkänteiden reunoilta tai vuorten huipuilta. Ympärillä oleva puusto ja muu kasvillisuus ei saisi peittää näkymää vaan lähiympäristön tulisi olla mahdollisimman pelkistetty, ettei se kilpailisi luontonäköalan kanssa. Usein suomalainen panoraamanäkymä on kuvattu korkealta kalliolta alas näkyvään laajaan järvimaisemaan, jossa on saarimuodostelmia. Etuala on tyhjä ja katse lepää koko järviselänteiden yllä. Tällainen maisema on muun muassa Kolilla ja siitä ovat myös monet taiteilijat saaneet innoituksensa maalauksiinsa. Tässä yhteydessä voidaan puhua myös kansallismaisemasta.

Latvuksenalaisessa näkymässä yläpuolella kasvavat puiden oksat antavat kehysten näkymälle ja suljetun tunnun vastakohtana kauempana olevalle avoimelle näkymälle. Ympärillä olevat puut antavat viitteen mittakaavasta kauempana olevaan näkymään ja luovat myös turvallisuudentunteen suljettuna tilana. Parhaiten tämä tunne välittyy, kun puissa on paljon oksistoa.

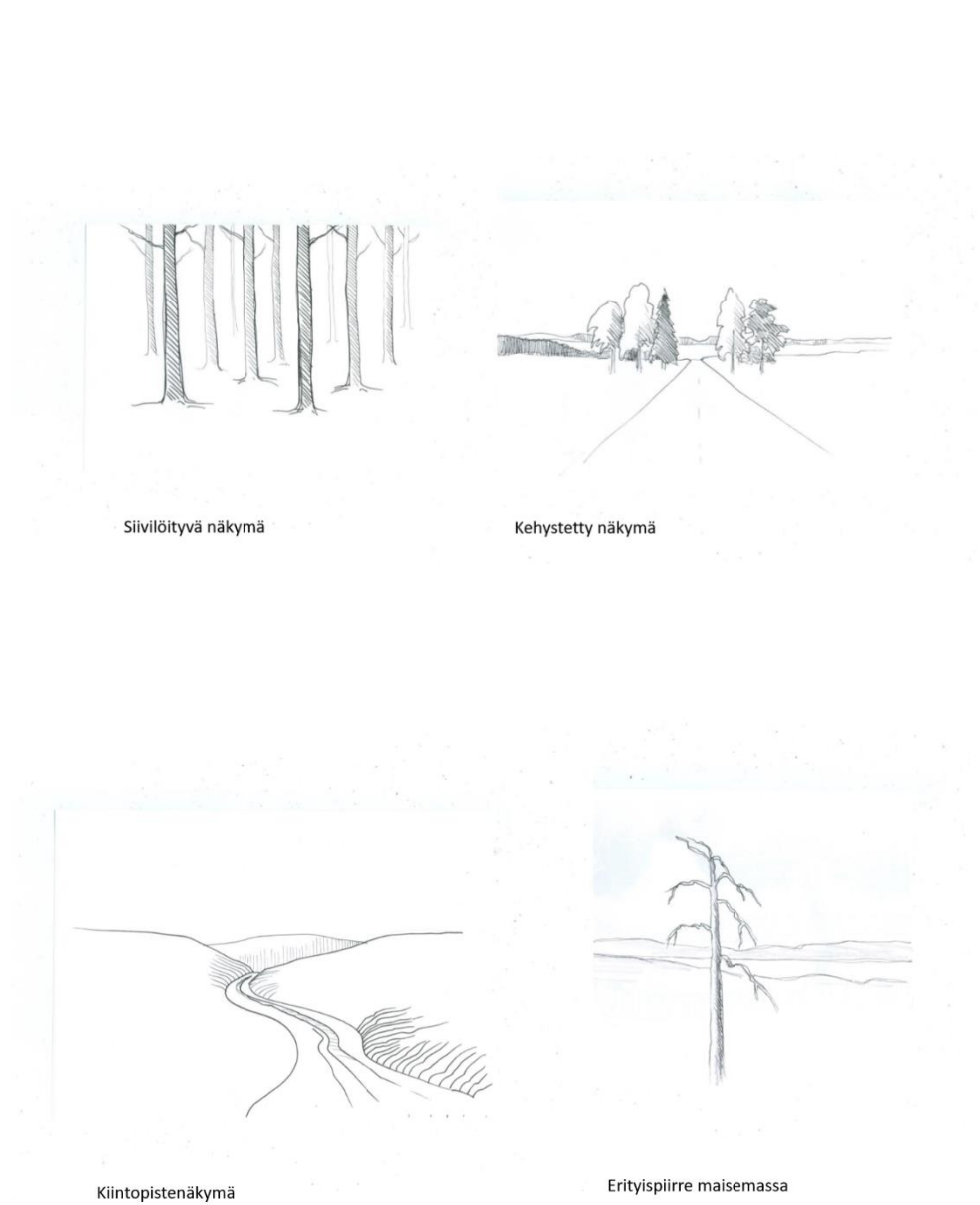
Panoraama

Latvuksenalainen näkymä

Siivilöityvä näkymä syntyy laajalle alueelle levittäytyneiden paljaiden puunrunkojen välistä avautuvasta avoimesta tilasta. Myös valo siivilöityy kauniisti puiden välistä. Kulkureitin mennessä metsän läpi kohti metsänreunaa voi olla tunne jostakin tulevasta odottamattomasta näkymästä.

Kehystetty näkymä voi syntyä kallioiden tai suurten puiden muodostamasta kehyksestä, joiden keskellä tai välissä menee tie tai joki, johon katse kulkeutuu. Maiseman erityispiirteessä katse ohjautuu johonkin selkeään maisemasta erottuvaan yksityiskohtaan, kuten merkkipuuhun, rakennukseen tai maastosta yhtäkkiä nousevaan kallio- tai vastaavaan muodostelmaan. (Bell, 1997, 137-138.)

Kuva 6. (Silver, 2018).

Reitit

Kulkureitit virkistysalueilla ohjaavat ihmisiä liikkumaan halutulla polulla ja näin estävät herkän maaston kulumisen. Suuremmilla alueilla opasteet estävät alueella eksymisen. Parhaiten ohjattu kulku tapahtuu rakennetuilla polkuverkostoilla. Reitit voidaan jakaa pääkulkureitteihin ja pienempiin polkuihin. Kulkureittien suunnittelussa tulee ottaa huomioon millä kulkuvälineillä reitillä kuljetaan. Liikutaanko siellä kävellen, pyöräillen, lastenvaunujen kanssa tai rollaattorilla, onko reitti ulkoilureitti vai kuntoreitti. Edellä mainitut seikat määrittelevät, millainen reitin tulisi olla leveydeltään, pintamateriaaliltaan ja tasaisuudeltaan. Ne kaikki vaikuttavat turvalliseen liikkumiseen alueella. (Rakennustieto Oy, 2006.)

Ulkoilureitti on ulkoiluun varattu väylä maastossa ja maaston luonnontiloihin soveltuva. Kuntoilureitit taas ovat erityisesti kuntoiluun suunnattuja lähellä asutusta olevia lyhyehköjä ulkoilureittejä. Kuntoreitit voivat olla helppoja, keskitasoisia tai vaikeita, riippuen alueen korkeuseroista ja reitin jyrkkyydestä. Talvisin on myös mahdollista tehdä hiihtolatuja, jotka ovat käytössä sovittuna aikana tai jos lumutilanne sen sallii. (Rakennustieto Oy, 2006.)

Pienissä lähimetsissä lähellä kouluja ja päiväkoteja, missä liikkuu paljon lapsia, on hyvä olla tiheä polkuverkosto. Turhaa polkujen rakentamista tulisi kuitenkin välttää, koska rakentaminen vaikuttaa kasvillisuuteen ja muuttaa sitä jopa useiden metrien päässä polulta. Laajoissa ulkoilumetsissä merkitty polku ohjaa kulkijoita ja herkimmät alueet säästyvät. Reitit tulisi kulkea kestävimpien metsätyyppien kautta. Tällaisia ovat esimerkiksi lehtomaiset kankaat. Arvokkaita luontokohteita tulisi suojella turhalta liikkumiselta. Metsän reunalla voi olla tiheämpi polkuverkosto kuin metsän sisällä. (Hamberg ym. 2012, 123.)

Reitin varrella avautuvat näkymät ovat suunnittelun kannalta oleellisia. Ne vaikuttavat ihmisen luontokokemukseen merkittävästi. Simon Bellin (1997) mukaan suunnittelussa on yhtä tärkeää huomioida pienen mittakaavan maisema reitin varrella, kuin suuremman mittakaavan. Jos reitti kulkee metsässä, ensimmäiset metrit polulta metsän reunaan määrittelee ympäröivän maiseman. Pienet yksityiskohdat kuten kivet, erityispuut, kasvillisuus ja aukiot reitin varrella tekevät kuljetusta matkasta mielenkiintoisen. Myös kasvillisuuden etäisyys ja vaihtelevuus polkuun nähden tuo mielenkiintoa sekä luonnonmukaisuutta. Synkkää metsää voi harventaa valon lisäämiseksi, se on mieluisampaa kulkijalle. Polun reunakasvillisuuden hoitaminen on myös tärkeää polun umpeen kasvamisen estämiseksi. Reitti tulisi suunnitella niin, ettei kaikki avautuisi yhdellä kertaa vaan matkan varrella kulkija voisi yllättyä näkymistä. Se tuo mielenkiintoa luontokokemukseen. (Bell, 1997, 135-136.) Reitit varrella on hyvä olla levähdyspaikkoja.

Paikkaan soveltuvat penkit ja pöytäryhmät on hyvä sijoittaa sellaisiin kohtiin reitillä, mistä on mielenkiintoiset näkymät. Avoimien alueiden reunoilla kulkevilla poluilla voidaan myös linjata kulkua metsänreunan sisälle ja jälleen avoimeen tilaan. Polun sijoittaminen metsänreunaan säilyttää avoimen tilan luonnontilaisena sekä tuo suojaa. (Komulainen, 1995, 136).

Pintamateriaalien valintaan vaikuttavat reitin käyttötarkoitus, alueen maaperä sekä sen soveltuvuus ympäristöön. Kevytrakenteisilla kuntoreiteillä reittipohja säilytetään mahdollisimman luonnonmukaisena. Tiivistetty kivihukka on käyttökelpoinen materiaali useimmilla kuntoreiteillä. (Rakennustieto Oy, 2006.) Kateaineina voidaan käyttää myös murskettä. Polut voivat vaihtua asteittaisesti päällystetyistä luonnonpoluiksi. Tämä tuo vaihtelua ja voimistaa luonnontuntua. On hyvä huomioida, minkälainen pintamateriaali soveltuu kulttuurimetsään, jossa on otettava huomioon ympäröivä luonto ja materiaalin soveltuvuus alueelle esteettisesti sen historiaa kunnioittaen.

Pyörällä kuljettaessa pinnan tulisi olla kova ja tasainen, maastopyöräilyn luonteeseen kuuluu epätasaisuus. Juoksuun ja kävelyyn tarvitaan pehmeämpää alustaa kuin taas lastenvaunuille ja rollaattorille pinnan tulisi olla tasainen. Vetisemmällä alueella kuten suoalueiden ylittämiseen kulkeamisen helpottamiseksi voidaan käyttää pitkospuita. Portaat ovat jyrkissä ja eroosioalttiissa kohdissa välttämättömät. Käsijohteet portaissa ja kaiteet jyrkänteiden reunoilla ovat turvallisuuden kannalta tärkeitä. (Hamberg ym. 2012, 123-126.)

Reitin suunnittelussa on tärkeää huomioida myös liikuntaesteiset. On harkittava koko alueen esteettömyyden tarpeellisuutta. Esteettömyys on haasteellista varsinkin jyrkkärinteisillä metsäalueilla. Reitien rakentaminen on luonnolle rasite: alueelle täytyy tuoda koneita ja rakennekerrosten kaivaminen rikkoo puiden juuria.

Reittien valaiseminen tuo turvallisuutta pimeään aikaan. Koko aluetta ei ole järkevää valaista, vain eniten käytettyjä reittejä. Turhaa valaisemista voidaan välttää käyttämällä liiketunnistimia valaisimissa. Tällä säästetään energiaa ja vältetään häiritsemästä myös eläimiä. Valaisintyypit ja -korkeudet valitaan aina kohteeseen sopiviksi. Valaistuksessa tulisi käyttää energiaa säästäviä valaisimia.

2.5 Hoitoluokitus

Viheralueiden kasvillisuutta, viihtyisyyttä ja toiminnallisuutta pidetään yllä erilaisilla hoitotoimenpiteillä. Kasvillisessa kulttuuriympäristössä yksittäisten piirteiden lisäksi hoidon avulla vaikutetaan myös kokonaiskuvaan. Hoi-

don on oltava suunnitelmallista, kuinka ympäristöä hoidetaan ja mitä tavoitteita sille asetetaan. Kulttuuripiirteenä säilyneen kasvillisuuden inventointi on tarpeellista, jotta tiedetään mitä säilytetään ja mitä voidaan poistaa. Ottamalla huomioon nämä piirteet voidaan kulttuurisia piirteitä vaa- lia. Tämän jälkeen voidaan suunnitella sopivat hoitomenetelmät. Hoidon vaikutusten seuraaminen on tarpeen ja toimenpiteitä on hyvä muuttaa tarvittaessa.

Hoitoluokka vaikuttaa alueen suunnittelu- ja toteutusratkaisuihin sekä rakentamisen ja hoidon kustannuksiin. Kaikki viheralueet voidaan jakaa hoitoluokkiin, niin rakennetut keskustapuistot kuin metsäiset virkistysalueetkin. Viheralueiden hoitoluokitus-oppaasta sekä Viheralueiden hoidon laatuvaatimuksista (VHT 14) löytyy ohjeita, joita sovelletaan sekä suunnitte- lussa että käytännön työssä.

Käyttöviheralueet jaetaan kaupunkipuistoihin, aukioihin, leikkipuistoihin, liikenneviheralueisiin sekä liikuntaan ja toimintaan tarkoitettuihin viher- alueisiin. Käyttöviheralueet jaetaan eri luokkiin riippuen hoidon tavoite- teista. Käyttöviheralueet ovat viihtyisiä ja turvallisia ja ne on tarkoitettu esim. oleskeluun, leikkiin ja pienimuotoiseen pelaamiseen. Käyttöviheralu- eilla on yleensä paljon istutettua puu- ja pensaskasvillisuutta sekä nurmi- alueita. Keskeisissä kohteissa on myös vesiaiheita tai hulevesien käsitte- lyyn liittyviä vesiaiheita. Hoidon tavoitteena on monipuolisen, viihtyisän ja turvallisen viheralueen ylläpitäminen. Kasvillisuutta ja rakenteita tarkkail- laan säännöllisesti. (Viherympäristöliitto ry julkaisu 36, 2013.)

Käyttö- ja suojaviheralueet ovat laajoja rakennetun ja luonnonympäristön välimaastoon sijoittuvia puistoja, tai puistomaisesti rakennettuja suoja- vyöhykkeitä tai niiden osa-alueita, liikenneviheralueita sekä katuviheralu- eita ydinkeskustan ulkopuolella. Hoidon tavoitteena on puistomaisen il- meen säilyttäminen, ulkoiluedellytysten turvaaminen, suojavaikutuksen ylläpitäminen sekä kasvillisuuden, kulkureittien, rakenteiden ja laitteiden turvallisuuden ylläpito. Luonnonvesistä kehitettyjä ja hulevesien käsitte- lyyn liittyviä vesiaiheita voi olla alueella. (Viherympäristöliitto ry julkaisu 36, 2013.)

HOITOLUOKKA	A2 KÄYTTÖVIHERALUE	A3 KÄYTTÖ- JA SUOJAVIHERALUE
Kasvillisuus	Toimintoja jäsentävät istutukset: Yksittäispensaat, pensasryhmät, massaistutukset ym. Kasvualustapinnat siistejä, yleensä rikkakasvittomia	Suojaistutuksia Massaistutukset pensaat, perennat ja köynnökset ovat vaatimattomia, paikallisiin olosuhteisiin mukautuvia lajeja, jotka eivät vaadi paljon hoitoa, kasvualustat yleensä siistejä
Nurmikot	Käyttönurmikot, siirto- ja kylvönurmikot 4-12 cm pituisia Yleensä rakenteilla rajat Rajaukset selkeät	Käyttö- ja maisemanurmikot Kylvö- ja luonnonnurmikot 4-25 cm pituisia (leikataan ennen korren muodost.) Rajaukset siistit
Pinnoitteet	Luonnonkivi- ja betonikivipinnat, hist.kohteissa Sorapinnat tyyppillisiä, pidetään hyvässä kunnossa, yleensä selkeillä rakenteilla rajattuja,	Asfaltti ja sorapinnat tyyppillisiä Käyttökuntoiset Rajaukset siistit
Rakenteet, kalusteet, varusteet	Korkeatasoisia paikkaan suunniteltuja tai teollisesti tuotettuja, Hyvässä kunnossa, pintakäsittelyyn ja muotoiluun kiinnitetty erityisesti huomiota	Niukasti Käyttökuntoiset, siistit vakiotuotteita
Valaistus	Kattava yleis- ja kohdevalaistus Korkeatasoinen valaistuksen arkkitehtuuri	Pääreitit ja toiminnalliset alueet valaistu

Kuva 7. Käyttö- ja suojaviheralueet (Viherympäristöliitto ry julkaisu 36, 2013).

Taajamametsät ovat puuston peittämiä alueita, joissa kasvaa luonnonvara-
raisena pensas- ja aluskasvillisuutta. Hoitoluokitukseltaan taajamametsien
metsäkuviot jaetaan hoitotavoitteen mukaan kuvion sijainnin, maiseman
ominaispiirteiden ja luontoarvojen perusteella. Taajamametsien hoidon
suunnitteluun vaikuttavat metsien monikäyttö ja käyttäjien erilaiset ta-
voitteet. Taajamametsillä on myös erilaisia tehtäviä ja käyttömuotoja. Taa-
jamametsät jaetaan lähimetsään, ulkoilu- ja virkistysmetsään, suojamet-
sään, talousmetsään sekä arvometsään. Nämä voidaan vielä tarvittaessa
jakaa alaluokkiin. Talousmetsiä hoidetaan myös Metsätalouden kehittä-
miskeskus Tapion Hyvän metsänhoidon suositusten mukaisesti. (Viherym-
päristöliitto ry julkaisu 36, 2013.)

METSO -ohjelma on Etelä-Suomen metsien toimintaohjelma, jolla pyritään
pysäyttämään metsäisten luontotyyppien ja metsälajien taantuminen. Oh-
jelman tarkoitus on suojella herkkiä luontotyyppisiä, kuten lehtoja sekä li-
sätä luonnon monimuotoisuutta. Tavoitteet pyritään saavuttamaan paran-
tamalla suojelualueverkostoa, ylläpitämällä ja kehittämällä talousmetsien
luonnonhoitoa sekä parantamalla tietopohjaa toimenpiteiden arviointia ja
kehittämistä varten. Tavoitteena on myös lisätä organisaatioiden yhteis-
toimintaa, metsänomistajien neuvontaa sekä metsäammattilaisten koulu-
tusta. (Hamberg ym. 2012, 41-42.) Kohteen soveltuvuus suojeluohjelmaan
arvioidaan luonnontieteellisillä valintaperusteilla. METSO-kohteita voi-
daan suojella määräaikaisesti tai pysyvästi. Metsäkohteen voi myös myydä
valtiolle suojelualueeksi. Päätöksen kohteen soveltuvuudesta METSO-
ohjelmaan tekee metsänomistajan tarjouksen pohjalta joko Metsäkeskus
tai alueellinen ELY-keskus. (Metsäkeskus, 2016.)

Kulttuurihistoriallisesti arvokas metsä voi kuulua arvometsiin. Niitä hoide-
taan erityistavoitteiden ja erillissuunnitelman mukaan. Niiden hoidosta
vastaa Ympäristökeskus. Tavoitteet voivat vaihdella esimerkiksi haluttujen

näkymien pitämisenä avoimena tai muut kulttuuripiirteet huomioon ottaen. Seuraavassa on taulukko eri metsätyyppien käytöstä, hoitoluokituksista ja tavoitteista. (Viherympäristöliitto ry julkaisu 36, 2013.)

HOITOLUOKKA	LÄHIMETSÄ C1	ULKOILU-JA VIRKISTYSMETSA C2	SUOJAMETSÄ C3	TALOUSMETSA C4	ARVOMETSA C5
Ominaispiirteet	Hoidettu puusto ja kasvillisuus, taajamassa, lähellä asutusta	Hoidettu puustoja luonnonmukainen kasvillisuus	Häiriötä aiheuttavan toiminnan läheisyydessä	Maa- ja metsätalousaluetta taajamassa tai ulkopuolella	Erityinen sijainti, puusto, luonnontila
Käyttö	Oleskelu, leikki, kauttakulku, ulkoilu	Ulkoilu, retkeily, liikunta, marjastus ym.	Suojavaikutus, terveellisyys ja turvallisuusnäkökohdat	Metsätalous ja metsäluonnon monikäyttö	Vaihtelee
Hoidon tavoite	Maisemaltaan edustava metsäkasvillisuus, turvallisuus	Hoidettu ja monimuotoinen metsä, viihtyvyys, turvallisuus	Suojavaikutukset, maisemanhoito, monikerroksellisuus	Taloudellinen, ekologinen ja sosiaalinen kestävyys	Säilyttää ja korostaa kohteen erityisarvoja, perinnebiotoopit
Kohteen kehittämistavoite	Luontaisen kaltainen, hoidettu kasvillisuus	Hoidettu luonnontilainen metsä, puuston elinvoimaisuus	Puuston suojavaikutus ja elinvoimaisuus	Kestävä metsätalous, hyvä puuntuotto ja ekologisuus	Erittäytavoitteiden ja erillissuunnitelman mukaan
Hoidon tehokkuus	Hoitotyöt 3-5-10 v. välein, pääosin metsurityönä	Hoitotyöt 5-10-20 v. välein suunnitelman mukaan	Hoitotyöt 5-20 v. välein	Hoitotyöt 10-20 v. välein, koneellisesti tai metsurityönä	Riippuu kohteen erityisistä arvoista

Kuva 8. Viheralueiden hoitoluokitus (Viherympäristöliitto ry julkaisu 36, 2013).

Avoimet viheralueet ovat erilaisia peltoja tai niittyjä. Niillä kasvatetaan hyöty- tai maisemakasveja. Ne ovat maatalouden synnyttämiä niittyjä ja laitumia, sekä viljelykäytöstä poistuneita peltoja sekä luonnonniittyjä. Teiden pientareilla kasvavaa niittykasvillisuutta hoidetaan myös niityn periaatteiden mukaisesti. Niityt lisäävät maiseman avoimuutta ja luonnon monimuotoisuutta muun muassa pölyttäjien muodossa. Polkuja voidaan sijoittaa niittyjen reunoille tai ne voivat mennä keskeltä peltoa ja ne voidaan pitää matalana tallaamalla tai niittämällä. Poluilla estetään turhien reittien muodostuminen niityille, ja näin estetään niittykasvien tallaaminen. (Viherympäristöliitto ry julkaisu nro 53, 2012.)

Laidunalueet kuuluvat avoimiin viheralueisiin ja niitä hoidetaan laiduntamalla. Eläinten hoito ja alueella liikkuminen tehdään hoitosuunnitelman mukaan asiantuntijoiden ja eläinten omistajan kanssa. Laidunnus on luonnonmukaisten ja myös muiden viheralueiden kustannustehokasta hoitoa. Useissa selvityksissä on huomattu, että laiduntaen tai niittäen luonnonmukaisten alueiden hoidon kustannuksia voidaan pienentää jopa 1/10 osaan verrattuna jatkuvaan raivaukseen ja säännölliseen nurmen leikkuuseen. Laiduntamalla voidaan lisätä hoidettavien alueiden luonnon monimuotoisuutta ja hoitaa kulttuurimaisemaa. Laidunnettavan alueen pinta-alan täytyy kuitenkin olla riittävä, eläinlajista riippuen. Suomessa laiduntaminen keskittyy yhä harvemmille alueille, johtuen maatalouden rakennemuutoksesta. Samalla lasten ja nuorten kosketus eläimiin jää hyvin vähäiseksi.

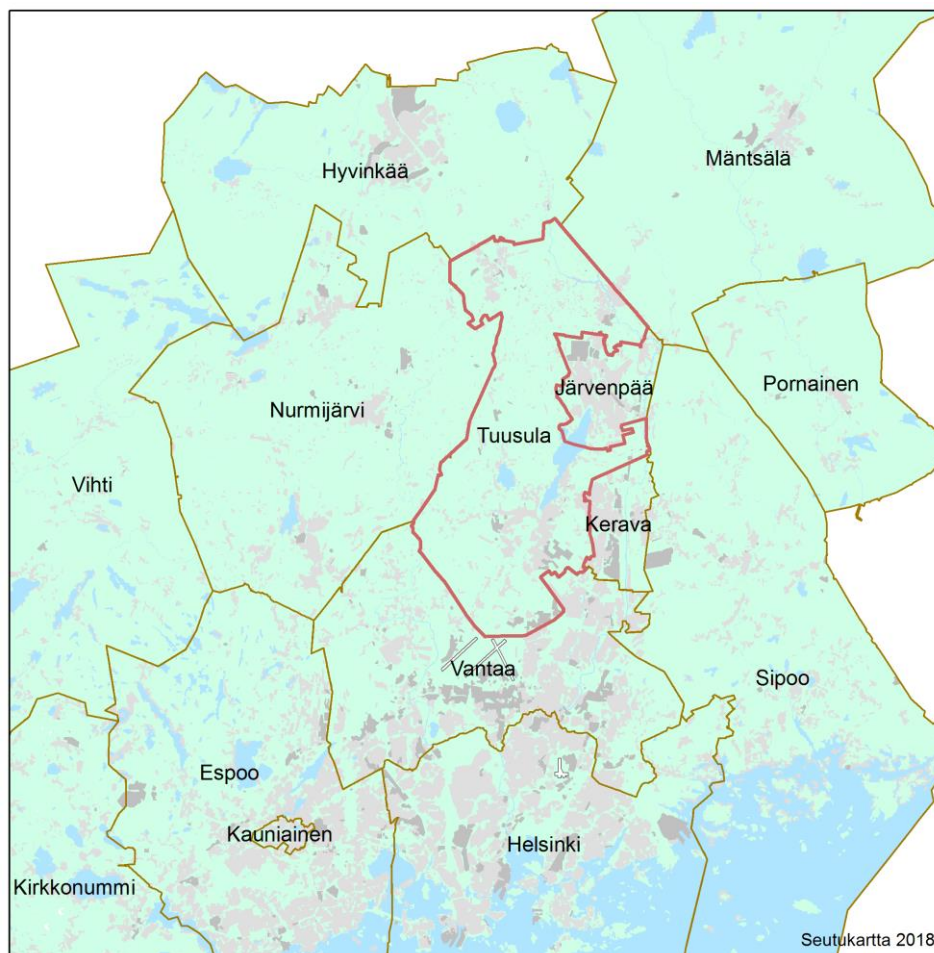
(Lahdevesi – Korhonen, 2018.) Alla taulukko avoimien viheralueiden hoito-
luokista ja niiden tavoitteista.

HOITOLUOKKA	MAISEMAPELTO B1	KÄYTTÖNIITY B2	MAISEMANIITYT JA LAIDUNALUE B3	AVOIN ALUE JA NÄKYMÄ B4	ARVONIITYT B5
Luokan ominaispiirteet	Yksi- tai monivuotisten Kasvien viljely	Luonnonniitty tai nurmikosta kehittynyt niitty	Avoin kulttuurimaisema ja luonnon monimuotoisuus	Näkymien ja aukeiden avoimena pitäminen, nuori vesakko sallitaan	Arvokas lajisto, maisema, historia tai yhteisö
Ensisijainen käyttö	Viljelykasvien tai kukkivien maisema Peltokasvien viljely	Virkistäytyminen ja ulkoilu Kulutus koko alueella ja kulkureiteillä	Maisemasta ja niittykasvillisuudesta nauttiminen, ohjattu liikkuminen	Näkymienmahdollistaminen, virkistyskäyttö vähäinen	Kulku hyvin ohjattu, hoito suunnitelman mukainen
Hoidon tavoite	Viljelymaiseman säilyttäminen Maisemakuvan rikastuttaminen	Virkistyskäyttö, alueet siisteinä, avoimina	Avoimien ja puoliavoimien alueiden ja kultt.maiseman säilyttäminen	Maiseman umpeutumisen estäminen, tärkeiden näkymien auki pitäminen	Arvokkaan lajiston turvaaminen Merkittävän kohteen säilyttäminen
Monimuotoisuus	Riippuu viljelykasvista ja menetelmästä	Niittylajistoa, myös puu- ja pensasryhmiä	Monipuolinen niittylajisto	Näkymää hoidettaessa syntyy reuna	Luonnon monimuotoisuusarvot
Hoito	Maataloudessa käytetyin keinoin	Niittäminen ja murskaaminen, niittojäte pois, n.2-4 krt/vuosi	Niitto, murskaaminen 1-2 krt/vuosi, niittojäte poistetaan	Vesakoitumisen estäminen	Hoitosuunnitelman mukaisesti

Kuva 9. (Viherympäristöliitto ry julkaisu 36, 2013).

3 TUUSULAN KUNTA / CASE FJÄLLBON PUISTO

Tuusulanjärven alue on Helsingin seudun vetovoimaisimpia alueita. Uudenmaan maakuntajärven kuuluisat taiteilijahuvilat, museot, hotellit sekä ravintolat houkuttelevat kävijöitä alueelle sekä läheltä että kaukaa. Järven ympäristö on jopa 100 000 asukkaan aktiivisessa virkistyskäytössä. Tuusulan kunta on perustettu v. 1643. Tuusula sijaitsee Uudenmaan maakunnassa noin 30 kilometriä Helsingistä pohjoiseen. Tuusulan väkiluku 31.7.2018 oli 38787. Alla kartta Tuusulan sijainnista. (Tuusulan kunta (n.d.a.)

Kuva 10. Tuusulan sijainti Uudellamaalla (Seutukartta, 2018).

Tuusulan Kuntakehitys ja tekniikka sisältää kunnossapidon ja viheralueet. Rakennettuja puistoja on noin 80 hehtaaria. Kunta myös kunnossapitää 38 hehtaaria piha-alueita sekä 19 hehtaaria katuihin liittyviä viherkaistoja. Leikkipuistoja on 52 ja koirapuistoja 4. Puistoyksikkö vastaa kunnan omistajien sekä talousmetsien (noin 1100 hehtaaria) että puistometsien (noin 384 hehtaaria) hoidosta. Asemakaava-alueella sijaitseville metsäalueille ei yleensä kohdisteta taloudellisia tuotto-odotuksia vaan hoidossa painotetaan maisema-arvoja ja virkistyskäyttömahdollisuuksia. (Tuusulan kunta, n.d.b.)

Kunta on ostanut talousmetsiin ja puistometsiin hoitosuunnitelman, joka on pohjana metsänhakuille ja puistometsien hoidolle, Keskiuudenmaan metsänhoitoyhdistykseltä. Maiseman merkittävä muuttaminen tai puunkaatoaminen edellyttää asemakaava-alueella rakennusvalvontaviranomaisen maisematyölupaa, ellei toimenpiteitä ole esitetty rakennusluvan yhteydessä asemapiirroksessa tai suunniteltu yksityiskohtaisemmassa pihasuunnitelmassa. (Tuusulan kunta, n.d.c.)

3.1 Tuusulanjärven ympäristö ja Rantatie

Tuusulanjärven eteläistä osaa pyritään kehittämään erilaisten hankkeiden avulla. Tavoitteena on ollut tehdä alueesta korkeatasoinen ja monipuolinen puistojen, kulttuurinähtävyyksien ja luontokohteiden muodostama kokonaisuus. Vuonna 2016 on valmistunut toimenpidesuunnitelma, joka on tehty suurelta osin Tuusulanjärven Natura 2000 –lintualueelle sekä sitä ympäröiville arvokkaille alueille. Toimenpidesuunnitelmassa esitettyjen toimenpiteiden tulee turvata alueen suojelutavoitteet. Suunnitelmassa esitettyjä maisemallisia toimenpiteitä on jo kunnan maiden osalta toteutettu. Toimenpidesuunnitelmassa tutkittiin myös esteettömän reitin ja lintutornin sekä ulkoilureitin mahdollisuutta alueelle. Lisäksi on selvitetty niin sanotun kelluvan rantareitin mahdollisuutta Tuuskodon edestä Kotuntien venerantaan sekä siitä edelleen Gustavelundin suuntaan. Reitin mahdollinen toteuttaminen edellyttää vielä lisäselvitysten laatimista. Näiden lisäksi Sarvikallion virkistysaluetta kehitetään mm. ulkoilureittien, nuotiopaikkojen sekä venelaiturin osalta. Kevyenliikenteen reittejä lisätään järven läheisyyteen. Ilmarikiannonpolku, sekä Kotoranta-Tuusukoto puistotie valmistuvat tämän vuoden aikana. Fjällbon puiston suunnittelu on yksi näistä kehittämishankkeista. (Tuusulanjärven ja -joen ranta-alueiden virkistyskäytön kehittämisprojektin suunnittelutyöpajan muistio, 2017.)

Asukkaita osallistettiin edellä mainittujen kehittämissuunnitelmien tiimoilta. Asukasillassa esiteltiin myös Fjällbon puiston luonnossuunnitelma. Kuntalaiset saivat esittää suunnitelmista mielipiteitään ja tilaisuudesta tehtiin erillinen muistio. Varsinkin suunnittelukohteiden lähialueella asuvat olivat kiinnostuneita ja kriittisiä siitä, mitä muutoksia alueelle mahdollisesti tullaan tekemään. Työryhmä on lähtenyt viemään eteenpäin Tuusulan ulkotilaohjetta, joka käsittää katalogin, mistä löytyy ulkotiloihin suunnitteluohjeita ja josta asukkaat voivat valita ympäristöön sopivia välineitä, muun muassa valaisimia, roskapönttöjä ja pysäkkikatoksia.

Yleisesti koko Tuusulan viheralueverkostoa pyritään kehittämään mm. ekologisilla yhteyksillä eli ekokäytävillä. Kunnan toimialojen tavoitteena oli yhdyskuntarakenteen tiivistämien viheralueista tinkimättä, sekä viheralueiden kustannustehokas suunnittelu ja toteutus. Kunnan asukkaat toivoivat Tuusulan maiseman ja ympäristön erityispiirteiden säilyttämistä, muun muassa rantojen, jokivarsien, maalaismaisemien sekä lähimetsien ja viheralueiden kehittämistä. (Tuusulan viheraluestrategialuonnos n.d.) Tuusulanjärvi halutaan saada näkyvämmäksi, sillä nyt se on osittain piilossa maanomistajien ja asutuksen vuoksi. Kehittämissuunnitelmien tavoite olisi palvella kunnan asukkaita ja matkailijoita.

Kuva 11. Kehittämiskohteet kartalla. (Tuusulan karttapalvelu, n.d.).

Tuusulanjärven ympäristö on Uudellemaalle tyypillistä moreenimäkien kuvioimaa savikkoja. Mäkien lakialueilla ja jyrkänteillä on avokallioita, johtuen jääkauden jälkeisten vesivaiheiden huuhtoutumisten aikaansaannoksista. Alarinteiden maaperä on moreenia. Mäkien väliset tasanteet ovat muinaisiin meriin kerrostuneita savikoita. Kalliot puristavat järven kapeikoksi Syvärannan ja Sarvikallion kohdalla. Maisemassa on myös jylhää erämaaseudun tunnelmaa. Kulttuurimaiseman arvokkaimpia osia ovat jäljellä olevat pellot mm. Krapin pohjoispuolella sekä Tuomalankylän ympärillä. (Tuusulan Rantatien maiseman hoito, 2000.)

Tuusulanjärvi ja sen ympäristö on tunnettu rikkaasta kulttuuriperinteestä. Tuusulanjärven itärannalla ovat historiallisesti merkittävät Tuusulan kir-

konseutu, Tuomalan kylänmäki, vanhat suurhuvilat ja 1900-luvun taiteilijahuvilat. Merkittäviä yksittäisiä rakennuksia on useita ja niiden joukossa on moni Tuusulan historiallisesti merkittävistä rakennuksista. (Rahkonen, 2015.)

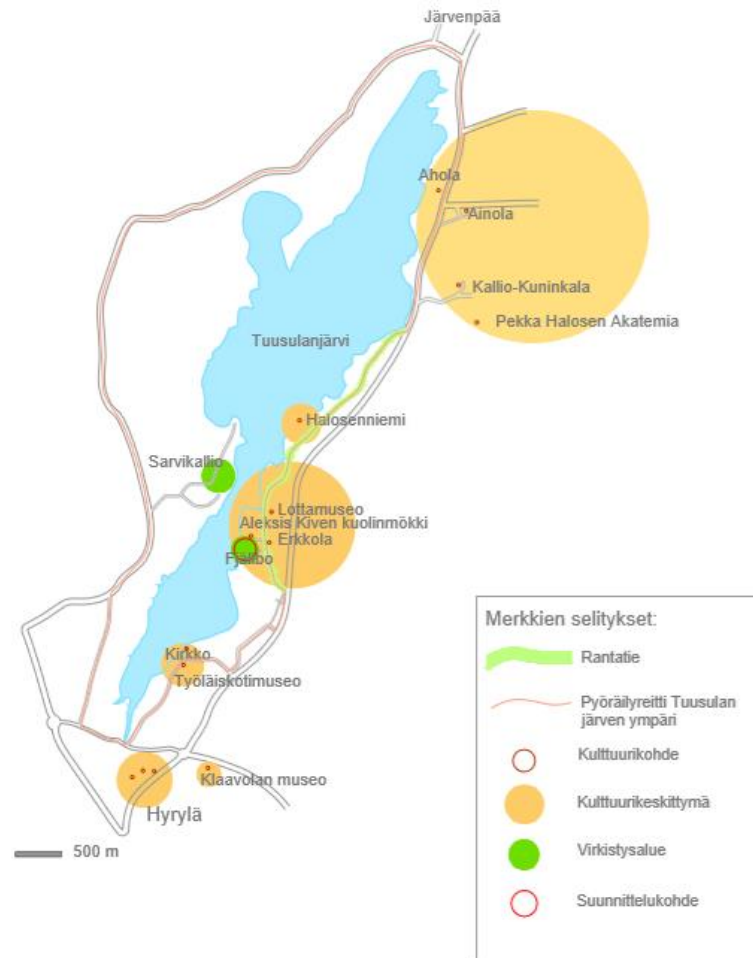
Tilalliset myivät 1860-1880 -luvulla ranta-alueensa Helsingistä tulleille korkeassa asemassa oleville virkamiehille tai liikemiehille. Näille rantapalstoille nousivat varsin näyttävät huvilat, joissa varsinkin kesäisin oli vilkasta elämää. (Holma, 1990, 6.) Tuusulan itärannasta tuli 1900-luvun alussa Suomen taide-elämän keskus. Sinne asettui asumaan tuon ajan arvostettuja taiteilijoita, kuten Juhani Aho, Pekka Halonen, Eero Järnefelt, J.H. Erkko ja Jean Sibelius. Osa näistä taiteilijahuviloista sijaitsee Rantatiellä.

Rantatie kuuluu (RKY) 2009 eli valtakunnallisesti merkittäviin rakennettuihin kulttuuriympäristöihin. Rantatien maisema on muuttunut uudisrakentamisen myötä. Vanhan huvila-asutuksen sekaan on noussut vanhaan rakennuskantaan ja maisemaan sopimattomia uudisrakennuksia. Tästä huolimatta alue on historiallisesti, maisemallisesti ja rakennushistoriallisesti erittäin merkittävä osa Tuusulan ja Suomen kulttuuriympäristöjä. (Savolainen & Vähätalo, 2014, 69.)

Tuusulan kunta on herännyt vaalimaan jäljellä olevaa kulttuuriympäristöä. Muun muassa Rantatien kaavoja on tarkistettu. Tämän tarkoituksena on jäljellä olevien viljelymaisemien, arvokkaan rakennuskannan ja rakennetun kulttuuriympäristön säilyttäminen. Myös näkymiin Tuusulanjärvelle on herätetty. Järvi ei paikoitellen näy maiseman umpeenkasvusta johtuen. (Tuusulan Rantatien maiseman hoito, 2000.)

Tuusulan kulttuurihistoriallisesti arvokkaista kohteista on tehty myös virtuaalipolku, joka on noin 20 km pitkä. Reitti kulkee suosittua pyöräilyreittiä Tuusulanjärven ympäri. Tuusulan Rantatien kulttuurimaisema on mukana Museoviraston valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen luettelossa. Rantatie on merkitty museotieksi. (VirtuaaliTuusula n.d.)

Alla olevaan karttaan (kuva 12.) on merkitty Tuusulan Rantatien merkittävämpiä kulttuurikohteita, sekä Tuusulanjärven ympäri kulkeva pyöräilyreitti. Fjällbo sijaitsee tämän reitin varrella.

Kuva 12. Kartta Tuusulanjärven ympäristöstä (Silver, 2017).

3.2 Fjällbon puiston sijainti ja historiaa

Tämän opinnäytetyön case - kohteena on Fjällbon puisto, joka sijaitsee Tuusulan Rantatien varrella, jolle käännytään Hyrylä-Järvenpää tieltä. Puistoon kulku tapahtuu Aleksis Kiven kuolinmökin sekä Erkkolan pysäköinti-alueen opasteita seuraten, opastusta ei itse puistoon kuitenkaan ole. Puisto on piilossa ja osa tuusulalaisista ei tiedä koko puiston olemassa oloa, mikä tuli tietoisuuteen asukasillassa. Opasteiden lisääminen Rantatielle puiston tunnettavuuden lisäämiseksi on tarpeellista.

Fjällbon historia on monivaiheinen ja paikalla on ollut monta omistajaa. Historiatiedoissa on myös ristiriitaa muun muassa leikkimökin rakennus-ajankohdasta. Rantatien asukkaista ja heidän omistamistaan paikoista löytyy jonkin verran kirjallisuutta.

Vuonna 1871 nimetty Johan Frostell osti vuonna 1875 alueen, joka oli Pekolasta erotettu n. 3,5 hehtaarin rantapalsta Tuusulanjärven rannalla. Hän rakennutti korkealle ja jyrkälle rantakalliolle talon, joka sai nimekseen Fjällbo. Huvila oli puolitoistakerroksinen, harjakattoinen ja siinä oli pääjulkisivulla klassistisvaikutteinen lasikuisti sekä eteläpäädyssä matalampi, vuonna 1919 Damstenin rakentama siipirakennus. (Savolainen & Vähätalo, 2014, 83.)

Viereisellä kalliolla sijaitti Bergvikiksi kutsuttu huvila, jossa asui Frostellin sisko. Fjällbo oli nimismiehen perheen vakituinen asunto, ja hänellä oli palveluskuntaa, joka hoiti kotitaloustyöt, sekä eläimet: muun muassa hevoset, lehmät ja kanat. (Holma, 1990.) Rantaviivan tuntumaan oli rakennettu kaksihuoneinen, löylyhuoneen ja pesutuvan käsittävä rantasauna. Pesuhuoneen ovelta lähti pyykki- ja uimalaituri suoraan järveen. Puutarhurin asuinrakennus nousi pihapiiriin 1881 ja sen taakse nousi työpaja, liiteri, jääkellari sekä makasiinitalli ja käymälä. Myös leikkimökki on rakennettu vuonna 1881. (Savolainen & Vähätalo, 2014, 84.)

Frostell myi Fjällbon Severin Damstenille ja hän edelleen Ilmari Helanderille. Helander asui Fjällbossa kuolemaansa saakka, vuoteen 1975. Helander jäi paikkakuntalaisten mieliin, sillä hän teki päivittäisen kävelyretken puiston rakennetuilla käytävillä. Fjällbosta hän suunnitteli vanhusten lepotia mutta tämä ei toteutunut, vaan 1970 valmistui Etelä-Haagaan 60-paikkainen vanhainkoti. Ilmari Helanderin kuoleman jälkeen Säätio myi Fjällbon Tuusulan kunnalle. (Holma, 1990.)

Tuusulan kunta kaavaili Fjällbosta edustustilaa ja kulttuurikylää ja kunnostutti huvilaa yhteiseen käyttöön. Kunnostusvaiheen aikana joulukuussa 1981 asuinrakennus tuhoutui tulipalossa. Vanhasta rakennuskannasta on jäljellä vain huvimaja, kun palveluskunnan käytössä ollut piharakennus purettiin 1983. (Holma, 1990.)

Kuva 13. Fjällbon päärakennus pihapiireineen 1970-luvulla. (Tuusulan museo, n.d.).

Kuva 14. Fjällbon päärakennus v. 1981. (Tuusulan museo, n.d.).

3.3 Puiston nykytila

Niin kuin aiemmin on mainittu, Fjällbo toimii lähivirkistysalueena alueen asukkaille. Puistossa käy myös turisteja, lähinnä kesäaikaan, sillä Aleksis Kiven kuolinmökkin ja Erkkolan pysäköintialue sijaitsee puiston vieressä. Puisto on suurelta osalta metsää, puiston keskivaiheilla kasvaa kuusivaltainen metsä, vanha piha-alue ja aukio sijaitsevat pysäköintialueen läheisyydessä. Vanha piha-alue ja aukio ovat vesakoituneet ja rikkaruohottuneet. Koko aluetta kattaa polkureitti, joka johdattaa kulkijan aina rantaviivaa myöten ihailemaan järvimaisemaa ja sukeltaa sankkaan kuusimetsään puiston eteläpäässä. Reitti on puiston eteläpäädyn rantapolulla paikoin vaikeakulkuinen pintajuurien ja maaston vaihtelevan topografian vuoksi. Puiston tähän päätyyn on jätetty muutamia puita lahoppuiksi.

Leikkialue sijaitsee heti parkkipaikan tuntumassa, vesakoituneen aukion vieressä. Leikkivälineinä ovat keinu, hiekkalaatikko ja pöytäryhmä. Leikkimökki sijaitsee kauempana leikkialueesta ja tällä hetkellä se on pois käytöstä. Leikkimökki kuuluu joidenkin historiatietojen mukaan tilan rakennuskantaan. Vanha pihamaa sijaitsee puiston länsipuolella. Piha-aluetta ja puiston vieressä sijaitsevaa vesakoitunutta aukiota rajaa vanha koivurivi, josta on jäljellä vain muutama vanha koivu. Tämä on kulttuurimerkki alueella. Puut ovat jo niin vanhoja, että ne täytyisi pian kaataa.

Puiston korkeimmalta kohdalta, säilyneen huvimajan tienoilta on hienot näkymät Tuusulanjärvelle ja vastarannalla sijaitsevalle Sarvikalliolle, sen jylhille järveen rajautuville pystykallioille. Komeat männyt kallion laella ovat kuin suoraan Pekka Halosen maalauksista ja voitaisiinkin todeta, että maisema on suomalaista kansallismaisemaa. Tällä hetkellä huvimajan ikkunat ovat umpeen laudoitetut ilkeivallan vuoksi. Huvimaja on kulttuurihistoriallisesti arvokas rakennus alueella ja sen säilymisestä ollaan huolissaan. Ylhäällä kalliolta huvimajan takaa laskeutuvat vanhat portaat alas rantaan. Portaat ovat jyrkät ja vaikeakulkuiset. Ne on mahdollisesti rakennettu 1919, portaisiin upotetun vuosiluvun mukaan. Niissä näkyy vielä kivistä upotetut kukka- ja ornamenttikuviot. Kiviröykkiö sijaitsee ylhäällä palaneen päärakennuksen lähistöllä huvimajan läheisyydessä. Maakuntamuuseon mukaan kivet voivat olla palaneen päärakennuksen kivijalkaa.

Puiston rantareitillä on osittain avoimia, osittain siivilöityviä näkymiä järvelle, suuret männyt muodostavat kujanteen, mäntyjen jyhkeät oksat muodostavat katon kulkijan yläpuolelle ja tästä syntyy tunnelmallisia latvuksenalaisia näkymiä polulle. Rantakallioilta avautuu myös avoimia näkymiä järvelle. Rannassa on vielä näkyvissä laituriinpaikka ja betoniset portaat. Myös rantasaunan perustukset ovat osittain säilyneet. Rantaviivaa pitkin kulkeva kivetty kävelysilta on myös säilynyt. Sen edessä jyrkän kallion edustalla on puistonpenkki, mistä voi ihailla järvimaisemaa.

3.4 Kasvillisuus ja huomioon otavat eläinlajit alueella

Puistoon on tehty luontoselvitys, jonka Tuusulan kunta tilasi Ympäristösuunnittelu Enviro Oy:ltä. Selvitys on vuodelta 2015. Tässä on selvitetty luonnonolot, sekä huomionarvoisten eläin- ja kasvilajien esiintymät. Fjällbon alue jaettiin seitsemään osaan tarkastelua varten. Kävin myös itse paikalla kuvaamassa kasveja ja tunnistamassa niitä. Kaikkia lajeja en mainituista lajeista enää havainnut syksyisestä vuodenaikasta johtuen. Alueella kasvaa myös haitallisia vieraslajeja, lupiinia ja jättipalsamia. Jättipalsamista ei ole mainintaa luontoselvityksessä mutta asia tuli ilmi asukasillassa. Alueet on jaettu alla olevaan karttaan niiden erilaisten kasvillisuustyyppien mukaan.

Kuva 15. Suunnittelualan kasvillisuusalueet numeroin. (Google maps, 2009).

Alue 1. Asuinkortteleiden väliin jää kapea, n. 20-30 metrin kaistale metsäaluetta. Metsikkö toimii suojametsänä eikä ole varsinaisesti virkistyskäytössä. Metsikössä kasvaa haapaa, raitaa ja kuusta. Alueen aluskasvillisuus on sekoitus metsä- ja niittyalueita, mm. vuohenputkea ja maitohorsmaa. Pihamailta on levinnyt muun muassa suikeroalpia, komealupiinia ja vaahteraa. Kuvion itäpäässä on metsittynyt pihamaa, jossa on kuivahtanut kiviainesta. Siinä kasvaa kosteiden niittyjen lajeja. (Lammi, Hagner-Wahlsten & Vauhkonen, 2015.)

Alue 2. Pysäköintialueen keskellä on kasvillisuusalue, joka toimii suojavyöhykkeenä. Tämä kasvillisuus muodostuu puoliavoimesta kasvustotilasta, jossa kasvaa koivuja ja jokunen kuusi, sekä matalaa kasvillisuutta, mm. pajua. Pysäköintialueen länsipuolella on umpeen kasvanut aukio, joka

on mahdollisesti entistä pihamaata tai niittyä. Aukiolla kasvaa maitohorsmaa, vuohenputkea ja karhunköynnöstä. Nokkosta ja pelto-ohdaketta esiintyy myös. Kasvualusta on kasvuston perusteella ravinteikasta. (Lammi ym. 2015.)

Alue 3. Tämän alueen takana järvelle päin mentäessä, tulee vastaan rinne-
niitty, joka on entistä piha-aluetta. Tällä aukiolla kasvaa vanhoja omenapuuta. Yksi omenapuista on veistoksellisen kaunis, tosin hoitoleikkausta kaipaava, muut heikompikasvuisia. Alueella kasvaa myös vadelmaa, nokkosta, karhunköynnöstä, sananjalkaa ja hiirenporrasta. Idänsinililjaa esiintyy myös. Reunaosissa kasvaa nuoria haapoja, aitaorapihlajaa, sekä muutamia vaahtera. (Lammi ym. 2015.)

Alue 4. Puiston keskiosassa kasvaa vanhaa kuusimetsää. Alueen läpi kulkee vanha tienpohja, jonka ympäristöstä pienpuusto on poistettu lähes kokonaan. Ylispuuta ei ole käsitelty ja alueelle on jätetty vähän lahoppuutakin. Alueella on lehtomaisen kankaan ja kuivan lehdon lajistoa. (Lammi ym. 2015.)

Alue 5. Tuusulanjärveen viettävän rinteiden yläpuolisella alueella kasvaa harvakseltaan suuria mäntyjä ja koivuja. Pienpuustona on pihlajaa, haapaa, raitaa ja vaahteraa. Alueen pohjoispäässä on metsittynyt pihamaa. Rakennukset on purettu mutta jäljellä on pihakasveja, kuten illakkoa, idänsinililjaa, pikkutalviota, mustaherukkaa, lumimarjaa ja terttuseljaa. Eteläosa on kallioisempaa maastoa, jossa kasvaa mm. mustikkaa, ahomansikkaa ja sananjalkaa. (Lammi ym. 2015.)

Alue 6. Alueen kallioisella rinteellä, jonka päällä huvimaja sijaitsee, osa kallioista on paljasta ja muutama jyhkeä mänty nousee vasten järvimaisemaa. Kallion kasvillisuus on kulunut paljosta liikkumisesta. Ahusuolaheinää, kangasmaitikkaa, lampaannataa ja metsälauhaa kasvaa tällä alueella. Huvimajan ympäristöstä löytyy myös viljelykarkulaisia, mm. kurtturuusua, pihasyreeniä, isotuomipihlajaa, terttuseljaa, ruoholaukkaa, idänsinililjaa, kaukasianmaksaruohoa ja lehtoakileijaa. (Lammi ym. 2015.)

Alue 7. Rannanpuoleinen rinne on vanhaa kuusivaltaista metsää, jota on paikoin harvennettu poistamalla nuoria kuusia. Ylispuustona on kuusen lisäksi mäntyjä ja koivuja, joista osa on järeitä. Myös lahoppuuta on paikotellen. Etelä- ja pohjoispään kasvillisuustyypit on kuivaa lehtoa. Runsaimpina kasvilajeina esiintyy käenkaalia, kielloa, ahomansikkaa ja nuokkuhelmikkää. Niukempana tavataan valkovuokkoa, kevättähtimöä, metsäorvokkia, metsäkurjenpolvea, jänönsalaattia ja lehtonurmikkää. Alueen keskiosan jyrkällä kallionaluskielekkeellä on lehtomaisen kankaan kasvillisuutta. (Lammi ym, 2015.)

Ranta on melko jyrkkä ja lähes kasviton. Rantakallion luona eteläpäässä on n. 20 metrin mittainen kaistale järviruovikkoa. Muita ranta-alueen vesikas-

veja on järvikorte, ranta-alpi, jokileinikki, myrkkyykeiso, rantakukka, keltakurjenmiekkä ja karvahorsma. Muutama tervaleppä kasvaa rannan tuntumassa. (Lammi ym. 2015.)

Fjällbon alueella ei ole tehty havaintoja viitasammakosta. Alueen jyrkkä ja osin kalliainen ranta ei ole viitasammakolle sopivaa elinympäristöä. Suojaa ja kutupaikkoja tarjoava kasvillisuus puuttuu ja vesikasvillisuuttakin on vain vähän. Alueella esiintyi lepakoita ja niiden elinolojen turvaamiseksi rantapuusto tulisi säilyttää niin, että puustoinen alue pysyy ehjänä eikä siihen luoda isompia aukkoja. Alueen eteläpään kuusimetsä tulee hoitaa siten, että alueen varjoiset ja suojaiset olosuhteet säilyvät. Tiheiden pensaikkojen tai vesakkoalueiden harventaminen parantaa alueen sopivuutta lepakoille. Myös harvinaisempia lintuja, kuten puukiipijää tavattiin alueelta. Ulkoilureittejä ei valaista 15.5.–31.8. välisenä aikana. (Lammi ym. 2015.)

3.5 Kehittämisehdotukset

Kuntalaisille järjestetyssä asukasillassa tuli esille, ettei osa tuusulalaisista tiennyt puiston olemassaoloa, jollei asunut puiston läheisyydessä. Rantatieltä tarvitaan opasteet Aleksis Kiven kuolinmökkin lisäksi myös Fjällbon puistoon. Puisto jää piiloon, jos sinne ei vahingossa eksy. Rantatien alkupäässä Hyrylästä tullessa on opastetaulu alueen kulttuurikohteista.

Suunnittelualueesta on tarkoitus saada hoidetumpi. Aukiot, jotka ovat olleet aiemmin joko peltoa, niittyä tai muuten puutarhaviljelyyn käytettyjä alueita, voidaan määritellä perinnebiotoopeiksi. Tällä hetkellä vesakoituneista alueista on tarkoitus saada avoimempia tiloina, esteettisempiä sekä monimuotoisempia kasvillisuudella. Rannanpuoleinen metsä on arvokas luontokohde, joka kuuluu METSO-ohjelman suojeltaviin kohteisiin. Keski-Uudenmaan Ympäristökeskus ohjaa suojeltavan metsän metsänhoidollisia toimenpiteitä. ELY-keskus on kuitenkin päättävä taho.

Alueen monimuotoisuus tulee säilyttää. Tällä hetkellä alueen puusto on mänty- ja kuusivaltaista. Lehtipuita esiintyy alueella vähemmän ja niiden elinvoimaisuutta ja uudistamista pitää lisätä oikeanlaisella hoidolla. Maltillisella aluskasvillisuuden ja pienpuuston raivaamisella saadaan näkyviä avoimemmiksi järvelle ja kasvustotiloilla sekä kasvillisuudella voidaan luoda erilaisia tiloja ja tilasarjoja sekä kerroksellisuutta. Kulttuurihistoriallisesti merkityksellisiä yksittäispuita, merkkipuita ja muuta viljelyjäänteitä ollutta kasvillisuutta jätetään mahdollisuuksien mukaan kasvamaan alueelle. Kulttuurihistorialliset rakenteet säilytetään ja niitä kunnostetaan. Seuraavissa kappaleissa kuvaillaan eri alueita ja niiden kehittämistä suunnittelun avulla. Alueiden kunnostus ja hoito, sekä hoitoluokitukset ovat liitteenä olevissa hoitokorteissa. (LIITE 3.) (Alueet on jaoteltu numeroin kuvassa 18.)

3.6 Alueiden rakenteet, kasvustotilat ja näkymät

Alueen kehittämissuunnitelma ottaa kantaa eri osa-alueiden kasvillisuuteen, niiden tilarakenteisiin, alueen toimintoihin ja varusteisiin sekä näkymäalueiden avaamisiin. Suunnittelualue käsittää tilarakenteeltaan ja kasvillisuustyypeiltään erilaisia ja erikokoisia alueita, joista osa on avoimia alueita, kuten vanhat pihamaat ja osa sulkeutuneempaa, metsittyneet alueet.

(Alue 1., kuva 15.) on kapea metsäkaistale talojen välissä, joka toimii suojavöhykkeenä. Vieraslajit, kuten lupiinit, torjutaan alueelta. Metsäaluetta hoidetaan suojametsänä ja se pyritään pitämään puoliavoimena ja monikerroksellisena.

Pysäköintialueen tuntumassa oleva vesakoitunut aukio, (alue 2.) on avoin tila, jossa kasvaa muutamia yksittäispuita, jotka muodostavat puustoasetelman. Pysäköintialueen ja vesakoituneen aukion välissä on kaistale koivu- ja haapavaltaista nuorta puustoa. Ne muodostavat pilarimaisen välitilan. Alue rajautuu pohjoispäässä leikattuun kuusiaitaan. Osa haavoista ja koivuista poistetaan, jotta puistoalue avautuu paremmin parkkipaikalta katsottuna. Ennen haapojen kaatamista ne kaulataan, n. 2-5 vuotta aiemmin, jotta ne eivät kasvata juurivesoja. Länsipuolta rajaa muutaman vanhan koivun muodostama rivi, joka jatkuu suurten kuusten muodostamana rajauksena. Koivut muodostavat alhaalta avonaisen mutta muuten selkeän rajauksen tilojen välille. Parkkipaikan lähellä olevalta avoimelta alueelta raivataan vesakko ja koivut. Vanhat koivut koivurivistä kaadetaan ja niiden tilalle istutetaan uudet, jotta tilanrajaus säilyisi. Kannot ovat tarpeen jyrsiä, jotta ne eivät ole esteenä koneilla työskentelyyn, eikä kannoissa oleva tyyppi vapaudu kasvualustaan ja rikastuta sitä. Alue on rikkaruohottunut ja rikkaruohoja tulee poistaa ensin. Säännöllisellä niittämisellä ja niittojätteen poisviemisellä köyhdytetään niityn maaperää ja tarkoituksena olisi saada alueen oma niittysiemenpankki esiin. Toinen vaihtoehto on tehdä edellä mainitut toimenpiteet ja kylvää tuoreen niityn kukkalajeja. Tämä voi vaatia useiden vuosien työn. Alueesta on tarkoitus hoitotoimenpiteillä saada avoin maisemaniitty.

Kuva 16. Avoin niitty leikkipaikasta katsottuna. Kuusiaita rajaa tilan pohjois-sunnassa. (Silver, 2018).

Leikkialue rajautuu metsänreunaan ja vesakoituneeseen aukioon. Leikkialueelta poistetaan vanha keinu, hiekkalaatikko ja pöytäryhmä. Sinne tuodaan uudet leikkivälineet sekä pari penkkiä. Tilaa rajaamaan kylvetään kukkaniitty sekä päätyyn istutetaan pensasryhmä marjasinikuusamaa (*Lonicera caerulea 'Edulis'*). Pensaam marjat ovat syömäkelpoisia. Leikkialue rajautuu muualta käyttöniittyyn, joka leikataan vähintään kolme kertaa kasvukaudessa, jotta siinä voisi myös pelata ja liikkua.

(Alue 3.) Vanha pihamaa on aukio, jonka reuna-alueilla kasvaa nuorta haapaa sekä vaahteraa. Viljelyjäänteinä kasvaa myös orapihlajaa. Aukion yläreunassa kasvaa veistoksellinen omenapuu, joka toimii merkkipuuna ja vahvana kulttuurijäänteinä alueella. Vanha leikkimökki on alueen reunamilla. Se kaipaa kunnostusta. Aukio rajautuu itäpuolelta koivuriviin jatkuen kuusien muodostamana rajauksena. Eteläpäädyssä alue rajautuu jyrkkään suljettuun reunaan, mikä muodostuu vanhasta kuusimetsästä. Länsipuolelta alue laskee järvelle ja tilaa rajaava kasvillisuus muodostaa monikerroksellisen kasvillisuusvyöhykkeen. Erottuvina merkkipuina ovat vanhat omenapuut. Näkymiä järvelle avataan poistamalla maltillisesti aluskasvillisuutta. Vanhat omenapuut säilytetään alueella ja niille tehdään tarvittavat hoitotoimenpiteet, muun muassa leikkaukset. Tällä alueella kasvaa myös raita, joka on tärkeä monimuotoisuuden kannalta, sillä monet hyönteiset elävät siinä ja raita on tärkeä ravinnonlähde mm. aikuisena talvehtineille pölyttäjähönteisille, kuten kimalaiskuningattarille. (Hamberg ym. 2012, 37).

Alueesta suunnitellaan osittain puistomainen mutta mahdollisimman luonnonmukainen paikan henkeä korostava alue. Helppohoitoiset monivuotiset perinnekasvit muodostavat alueita, muuten alue pääosiltaan on käyttöniittyä. Alueella risteilevät leikattavat niittypolut. Polut leikataan kesä-heinäkuussa 1-2 viikon välein, jotta ne muodostavat rajauksen niitty-alueeseen ja ovat ohjaamassa kulkua. Alueelle istutetaan marjapensaita rajaamaan tila aluetta rajaavan käytävän suuntaisesti. Marjapensaat tuovat vanhaa puutarhakulttuuria alueelle ja ovat myös syötäviä. Näkymä jatkuu avoimena aukiolle. Alueelle istutetaan kukkaryhmiä, jotka koostuvat lähinnä monivuotisista perinne- ja perhoskasveista. Suunnittelussa on tarkoitus ottaa huomioon olemassa olevan kasvualustan ominaisuudet ja hyödyntää sitä. Kasvualustasta poistetaan monivuotiset rikkakasvit. Istutusalueet ovat monilajiset, ja tarkoituksena on, että kukka-alueet saavat levitä alueella, mikä johtaa luonnonmukaisempaan lopputulokseen. Kilpailu kasvien välillä johtaa vahvimpien lajien säilymiseen. Alueella kasvaa idänsinilijaa, jota säästetään mahdollisuuksien mukaan.

Kuva 17. Vanhan pihamaan uudistus. Leikkimökki sijaitsee taka-alalla ja taustan metsä muodostaa suljetun reunan. Penkkien takana aluetta rajaavat marjapensaat. (Silver, 2018).

Kuva 18. Vanhan piha-alueen veistoksellinen omenapuu (Silver, 2017).

(Alue 4.) on vanhaa kuusisekametsää, paikoitellen tiheää, jossa suuret kuuset ovat ylispuuna. Metsän keskeltä kulkee polku, joka jatkuu molemmista suunnista avoimempaan tilaan. Metsän sisätila muodostuu toisiinsa osittain sulautuneesta latvustosta. Kulkijankerroksessa muodostuu tiiviin sisätilan tuntu. Harventamalla huonokuntoisia puita saadaan elinvoimaisille puille lisää kasvutilaa. Metsän tuntu säilytetään. Metsää hoidetaan lähivirkistysmetsänä.

(Alue 5.) Tämän osan pohjoispäässä on vanhan talon rakennuspaikka sekä huvimaja, jotka sijaitsevat puiston korkeimmalla kohdalla. Täältä on hienot näköalat järvimaisemaan. Huvimaja on tarkoitus kunnostaa ja ikkunat korjata alkuperäisen mallin mukaisesti. Huvimajan sisään on myös tarkoitus asentaa valo, joka pimeinä iltoina ja öinä luo oman lämpimän tunnelman. Valo tuo myös turvallisuuden tunnetta ympäristöön, sekä vähentää ilkivaltaa. Huvimajalle tulee tie, jonka päässä on tasainen hiekkakenttä. Tähän sijoitetaan kaksi pöytäryhmää retkeilijöitä varten. Alue muodostaa vanhaan pihapiiriin kuuluvien puiden muodostaman puistomaisen metsikön, jossa tila on avonaisempi kuin muualla puiston metsissä. Vanhan palaneen talon alueella kasvaa mm. koivuja, raitoja, sekä muutama nuori tammi ja vaahtera. Puiden paljaat rungot muodostavat pilaritilan. Alueen puistomaista tunnelmaa voidaan korostaa pitämällä aluskasvillisuus matalana ja harventamalla liian tiheään kasvavaa puustoa. Paikan henki tulee säilyttää. Pihasyreenejä kasvaa entisen talon takana kallion laella. Ne jätetään paikalleen kertomaan menneen talon historiasta. Vanhan talon kivijalan kiviä on röykkiönä alueen eteläisemmässä päässä. Kiviä tuodaan vanhan

talon perustusten kohdalle ja niistä rakennetaan kivilabyrintti. Alueen eteläosassa kasvaa myös valkolumimarjaryhmä (*Symphoricarpos albus var. laevigatus*). Pensasalue jätetään ja sitä hoidetaan lajin mukaisesti mutta estetään sen leviäminen alueella.

(Alue 6.) Tämä alue on kallioinen rinne, jossa kasvaa suuria mäntyjä. Näkymiä avataan pienpuuston osalta. Muutama pienpihlaja ja nuori koivu kasvavat rinteessä ja ne poistetaan. Pari mäntyä poistetaan portailta avautuvan järvinäkymän tieltä.

(Alue 7.) Tämä alue käsittää etelä- pohjoissuuntaisen metsän rannan puolella sekä koko ranta-alueen. Eteläosa on sankkaa kuusimetsää, johon on jätetty lahopuita. Alueen eteläosassa kasvaa myös suuria koivuja. Rantametsä kuuluu METSO- ohjelmaan, suojeltaviin luontokohteisiin. Metsä luokitellaan arvometsiin. Keski-Uudenmaan Ympäristökeskuksesta on tehty katselmus alueella, jossa poistettavat puut on merkitty luontoarvoja vaarantamatta. Polkureitti kulkee rannan tuntumassa ja aluskasvillisuutta raivataan paikoitellen näkymien avaamiseksi järvelle. Muualla näkymät jäävät siivilöityviksi tai suljetummiksi tuoden omaa salaperäistä tunnelmaa rantareitille. Paikoitellen avataan latvuksenalaisia näkymiä. Näkymien avaus esitetään yleissuunnitelmassa. (LIITE 1.)

Alueen keskivaiheilla rannassa sijaitsee vanha laiturinpaikka. Siltä osin ranta on kallioinen. Vanhaan laiturinpaikkaan on tarkoitus rakentaa uusi laituri sekä laiturin päähän huvimaja. Tuusulanjärvellä on ollut historian mukaan ainakin kaksi laiturin päässä olevaa huvimajaa, muun muassa Syvärannassa. Huvimaja tuo alueen historiaa takaisin modernimmassa muodossa. Laituri huvimajoineen suunnittelutetaan. Ranta on matalaa, joten laiturista tehdään niin pitkä, että kesällä kulkeva Venny- alus pääsee rantautumaan. Lähelle laituria kalliolle tulee myös nuotiopaikka, missä retkeilijät voivat tehdä turvallisesti tulen.

Kuva 19. Laituri ja huvimaja (Silver, 2017).

Laiturin kohdalta nousee kiviportaait ylös rinteeseen. Ne katkeavat rantapolun kohdalla ja jatkuvat ylempänä huvimajalle mentäessä. Portaait ovat lähes sata vuotta vanhat ja melko vaaralliset. Ne on tarkoitus kunnostaa ja portaita jatketaan koko matkan pituudelle rantaan saakka. Maakuntamu-seosta käytiin katsomassa portaita, eikä niiden kunnostamiselle pitäisi olla mitään estettä. Ohjeistuksena on säilyttää portaiden alkuperäinen luonne ja materiaali, mikäli se on mahdollista.

Rantareitillä on vanha kivetty kävelysilta, jonka takaa nousee jyrkkä kallioseinä. Näkymä järvelle tältä kohtaa on avoin ja nykyisen puiston penkin

tilalle rakennetaan paikan päällä puupenkki, kallion muotoja myötäillen, siperianlehtikuusesta, jotta se harmaantuisi kauniisti ajan saatossa. Siinä istuskellessa voi ihailla avointa järvimaisemaa.

Kuva 20. Penkiltä näkymä järvelle ja polulta kiintopistenäkymä polun katveeseen (Silver, 2018).

3.7 Reitit

Alueen polkureitti on kattava. Osa poluista on kivituhkapäällysteisiä. Reitti kiertää koko alueen ja muutamia polkuja risteilee myös alueen läpi rantaan ja vanhalle piha-alueelle. Rantareitiltä avautuu näkymiä järvelle sekä kiintopistenäkymiä polun katveeseen. Reitti kulkee erilaisten tilojen läpi. Väliillä kuljetaan latvuksenalaisessa tilassa, toisinaan tiheän metsikön läpi kulkevan polun päästä avautuu aukea tila, jonka aurinko valaisee. Rannassa kulkee mäntyjen muodostama puukujanne.

Poluilla pääsee kulkemaan lähinnä jalkaisin. Maastopyörällä voi myös ajaa, mutta alue ei ole varsinaisesti tarkoitettu maastopyöräilyyn pienen pinta-alansa puolesta. Lasten rattailla poluilla on paikoitellen hankala liikkua puiden juuriston takia. Esteetön reitti kiertää parkkipaikan läpi huvimajalle. Rantaan kulkee jyrkät portaat, joista ei pysty kulkemaan esteettömästi. Myös kiertoreitti alueen ympäri on pohjoispäädyssä haasteellinen puun juurien ja jyrkän maaston vuoksi. Tarkoitus on parantaa leikkialueelta vanhan pihamaan ohi menevää polkua sekä kuusimetsän läpi menevää polkua, joka oikaisisi huvimajalle. Koko alueesta ei ole järkevää tehdä esteetöntä, sillä se vaatisi koneita ja kasvillisuus kärsisi. Esteetön reitti näky kunnostus- ja hoitosuunnitelmassa. (LIITE 3.)

Tuusulanjärvellä on vain harvoja paikkoja, missä pääsee näkemään järven rannasta tai toisinpäin. Tämä johtuu siitä, että suuri osa ranta-alueita on yksityisomistuksessa. Siksi onkin tärkeää, että Fjällbohon rakennetaan laiturit, johon pääsee rantautumaan. M/S Venny- alus kulkee kesäisin Tuusulanjärvellä ja sen on myös tarkoitus tulevaisuudessa pysähtyä Fjällbon rannassa. Lauttaa vuokrataan Gustavelundista ryhmille kesäisin joka päivä. Venny- aluksesta pääsee ihaillemaan Tuusulanjärveä ja sen ympäristöä ja aluksen opas kertoo taiteilijoiden elämästä, kulttuurikohteista ja alueen historiasta. (Gustavelund.n.d.) Melojia liikkuu Tuusulanjärvellä ja näin myös melojat pääsevät paremmin rantautumaan alueelle.

Rantareitille suunnitellaan valaistus, valaisimissa on liiketunnistin. Valaistuksella alueelle saadaan turvallisuuden tunnetta pimeään aikaan. Valaisimien on tarkoitus olla matalat ja luoda valo alaspäin osoittamaan polulle. Valaisimien valinnassa etsitään alueen luontoon sopivia vähän huomiota herättäviä valaisimia. Valaistussuunnitelma teetetään valaistussuunnittelijalla.

4 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Kasvullisen kulttuuriympäristön vaaliminen on yleisesti ottaen haastavaa. Vastauksien löytyminen tutkimuskysymykseen, kuinka voidaan säilyttää kulttuurihistoriallisia kasvullisia piirteitä alueella, ei ollut yksiselitteistä. Haasteena oli kuinka tuoda kasvulliset kulttuuripiirteet näkyviksi niin, että kävijät ne myös ymmärtävät. Kulttuurijäänteenä olevan kasvillisuuden korostaminen olemassa olevasta ympäristöstä joko yksilönä tai erilaisten kasvustotilojen sekä tilarakenteiden avulla tuo näkyväksi niiden merkityksen. Esimerkkinä tästä ovat kulttuurijäänteenä säilyneet omenapuut, niiden korostaminen hoitoleikkauksin ja tuomalla ne esiin muusta kasvillisuudesta. Myös lisäämällä tuon aikakauden kasvillisuutta suunnittelualueelle tuodaan samalla sen aikakauden kulttuurihistoriaa nykyhetkeen.

Tilaajan ja lähiasukkaiden toiveena oli pitää alue luonnonmukaisena mutta hoidettuna. Se on otettu suunnittelussa huomioon. Umpeenkasvaneet aukiot raivataan niityiksi ja metsittyneen alueen näkymiä avataan. Tarkoitus ei kuitenkaan ollut tehdä alueesta hoidollisesti liian haastavaa, koska hoitoon tarvitaan enemmän aikaa ja useampi henkilö, eivätkä resurssit siihen välttämättä riitä.

Jos pinta-ala olisi ollut suurempi, laiduneläimiä olisi voinut tuoda puiston avoimelle alueelle. Ne olisivat lisänneet alueen virkistysarvoa ja tuoneet paikkaan oman merkityksensä. Fjällbo on Tuusulassa Sarvikallion ja eteläisen ranta-alueen lisäksi ainoita luonnontilaisia kunnan omistamia ranta-alueita, joita ei ole rakennettu. Alueen säilyminen virkistyskäytössä on tärkeää niin lähialueen asukkaille kuin muillekin luonnonrauhaa ja luontoelämyksiä hakeville.

Fjällbon puiston kehittämisen ja hoidon haasteena ovat luonto- ja kulttuuriympäristöarvot. Voidaanko luontoarvoista tinkiä? Ympäristökeskuksesta ohjeistetaan, kuinka paljon ja minkälaisia hoitotoimenpiteitä tai maiseman avauksia suojeltavilla alueilla tehdään. Yhteistyö eri organisaatioiden välillä ei välttämättä aina toteudu kaikkia osapuolia tyydyttävällä tavalla. On kuitenkin tärkeää, että eri alojen asiantuntijat tekevät yhteistyötä, jotta saataisiin linjattua tärkeimmät alueen luontoarvot ja hoidolliset tavoitteet.

Koska rantametsä on luontoarvoiltaan ja maisemallisesti erityisen tärkeä, sinne ei ole perusteltua tehdä kovin suuria muutoksia. Jos metsään tehtäisiin suurempia harvennushakkuita, se vaikuttaisi laajempaan maisemakuvaan Tuusulanjärveltä katsottuna. Alueen metsäntuntu ja paikan henki katoaisivat. Huomioon otettavien eläinlajien elinolot alueella on turvattava, eikä pienimuotoisella metsänhoidolla siitä ole niille haittaa. Alueen puulajiston yksipuolistumista voidaan estää vaalimalla lehtipuustoa. Vaikka aluetta tulee hoitaa kulttuurimaiseman ehdoilla, ei kaikkea alueella kasvavaa kulttuurijäänteenä olevaa kasvillisuutta tarvitse tai myöskään voida säästää. Viljelykarkulaiset, kurturuus ja terttuselja alueella ovat poistettavaa kulttuurijäänteenä olevaa kasvillisuutta. Myös isotuomipihlajan leviäminen täytyy estää.

Vaikka kohde oli pieni suhteessa Tuusulan virkistysmetsien pinta-alaan nähden, suunnittelukohteena se oli haastava erilaisten luontotyyppien muodostama kokonaisuus. Puistoalueen hoitoa voidaan helpottaa kunnostus- ja hoitosuunnitelmassa määritetyillä hoitoluokituksilla ja ohjeituksella. Puiston jakaminen osa-alueisiin asettaa kullekin osa-alueelle omat tavoitteensa unohtamatta alueen kokonaiskuvaa ja paikan ominaispiirteitä. Alueella olevien kulttuurihistoriallisten rakenteiden suojelua ja kunnostamista valvoo Museovirasto mutta tässä tapauksessa, koska alueella ei ole muinaisjäännöksiä, tehtävä annettiin Maakuntamuseolle. Museoviranomaisen käynti alueella selvensi kohteessa olevien kulttuurihistoriallisten rakenteiden kunnostamiseen liittyviä kysymyksiä.

On huomioitava, että aluskasvillisuus muuttuu, jos valon määrä lisääntyy pienpuuston ja muun pensaskerroksen harventamisella. Tästä johtuen toiset lajit kuolevat ja toiset valtaavat alaa. Vesakoituneen aukion kehittyminen kukkaniityksi voi kestää useamman vuoden ja kasvilajivalinnassa täytyy tunnistaa kasvupaikan ominaisuudet. Jotta niitty ei kasva umpeen, on sitä hoidettava ja raivattava ei toivotulta kasvillisuudelta. Alueen hoidon kohentaminen lisää kustannuksia hoitoluokituksen muuttuessa ja puuston hoitoon tarvitaan nykyistä enemmän resursseja. Virkistyskäytön lisääntyminen alueella ja sen tuoma maaston kuluminen ja siltä osin kasvillisuuden väheneminen ovat yksi haaste alueen hoidossa.

Kaavoituksella voidaan vaikuttaa maankäyttöratkaisuihin. Se onkin käytyin kulttuuriympäristöjen suojelun ja kehittämisen väline. Myös kansalaisten aktiivisuudella voidaan vaikuttaa kulttuurihistoriallisesti ja luontoarvoiltaan tärkeiden alueiden säilymiseen.

Ihminen muokkaa ympäristöään, luonto tekee osan, mutta on tärkeää, että ihminen toiminnallaan jättää vielä tulevillekin sukupolville paikkoja, joissa voi ihaila luonnonmaisemaa aistien menneiden aikakausien hengen. Aleksis Kiven runoon yhtyen *"Vuoren harjanteella kauan seisoin, katsahdellen koilliseen, siellä näin mä nummen sinertävän honkametsän kaukasen."*

LÄHTEET

Alanen, A., Kekäläinen, H., Pykälä, J. & Vainio, M. (2001). *Suomen perinnebiotoopit perinnemaisemien valtakunnallinen loppuraportti*. Suomen ympäristökeskus. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy.

Bell, S. (1997). *Design for outdoor recreation*. Abingdon: Taylor & Francis Group.

Google maps. (2011). Haettu 15.11.2017 osoitteesta https://www.google.com/maps/@60.4230412,25.0451857,3a,60y,292.07h,87.26t/data=!3m6!1e1!3m4!1s_iCuGrBnkBE0WNu-Xab_Vhw!2e0!7i13312!8i6656

Gustavelund n.d. Haettu 29.3.2018 osoitteesta www.gustavelund.fi/fi/ajankohtaista/uutiset/ms-vennyn-kulttuuriretket

Hamberg, L., Häkkinen, I. & Löfström, I. (2012). *Taajamametsät- suunnittelu ja hoito*. Hämeenlinna: Metsäkustannus Oy.

Holma, S. (1990). *Tuusulan Rantatie Pekka Halosen aikaan. Rantatien ja Kirkkotien varren asukkaita 1900-luvun alkupuolella*. Pieksämäki: Sisälähetysseuran kirjapaino Raamattutalo.

Häyrynen, M. (2018). Mitä ovat kulttuuriympäristöt? Hortonomien Yhdistyksen tammiseminaari 25.1.2018, Heureka.

Karjalainen E., Löfström I., Siitonen J. & Valkonen S. (2012). Taajamametsän hoito. Teoksessa Hamberg, L., Häkkinen, I. & Löfström, I. (toim.) *Taajamametsät - suunnittelu ja hoito*. Hämeenlinna: Metsäkustannus Oy. 72–74.

Komulainen, M. (2012). *Metsä maisemassa – Suunnittelu ja hoito*. Hämeenlinna: Metsäkustannus Oy.

Kulttuuriympäristö - ihmisen ympäristö. (n.d.). Haettu 11.12.2017 osoitteesta www.miljoministeriet.fi/download/noname/%7BB2E4D563-CFE8-46AF-A875-9B384BF801F0%7D/30344

Kulttuuriympäristomme.fi. (n.d). Maiseman käsitteitä. Haettu 10.11.2017 osoitteesta http://www.kulttuuriymparistomme.fi/fi-FI/Tutki_ja_tutustu/Kasitteita/Maiseman_kasitteita

Laakso, L. (2015). *Asuinalueen suunnittelu asemakaavamuutosta varten, esimerkkinä Fjällbon puisto Tuusulassa*. Opinnäytetyö. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Maanmittaustekniikka.

- Lahdevesi-Korhonen, L. (2018). Hortonomien Yhdistyksen tammiseminaari 25.1.2018, Heureka.
- Lammi, E., Hagner-Wahlsten, N. & Vauhkonen, M. (2015). *Tuuskodon ja Fjällbon alueiden luontoseelvitys*. Ympäristösuunnittelu Enviro.
- Maaranen, P. (2018). Kulttuuriympäristön suojelu ja hoito. Hortonomien Yhdistyksen tammiseminaari 25.1.2018, Heureka.
- Metsäkeskus (2016). METSO-ohjelman luontokohteet. Haettu 15.3.2018 osoitteesta <https://www.metsakeskus.fi/metso-ohjelman-luontokohteet>
- Muinaismuistolaki 295/1963. Haettu 6.4.2018 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1963/19630295>
- Museovirasto. (n.d.). Haettu 10.4.2018 osoitteesta http://www.rky.fi/read/asp/r_default.aspx
- Mutanen, T. (2018). Maaseudun kulttuuriympäristön hoito. Hortonomien Yhdistyksen tammiseminaari 25.1.2018, Heureka.
- Raatikainen-Rissanen, A. (2003). *Hakamailla ja metsälaitumilla*. Opas perinnemaisemien hoitoon Pohjois-Savossa. Pohjois-Savon Maaseutukeskus/Maa- ja kotitalousnaisten piirikeskus.
- Rahkonen, O. (2015). *Portti Rantatielle - Kirkkotien ja Rantatien arvottaminen ja viherverkoston kehityssuunnitelma*. Diplomityö. Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu. Maisema-arkkitehtuurin koulutusohjelma. Haettu 10.11.2018 osoitteesta https://www.tuusula.fi/attachments/text_editor/26433.pdf
- Rakennustieto Oy. (2006). Esteetön liikkumis- ja toimintaympäristö. RT-09-10884. Ohjetiedosto.
- Rakennustieto Oy. (2006). Kuntoreitit. RT-97-10869. Ohjetiedosto.
- Rihtniemi, A. (1995). *Helsingin yliopiston metsäekologian laitoksen julkaisuja 13. Taajamametsän kasvustotilat ja metsäkuvatyyppit*. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy.
- Savolainen, P. & Vähätalo, A. (2014). *Kulttuurimaisema ja rakennuskanta. Tuusulan Rantatie*. Osa 3/8. Haettu 11.10.2017 osoitteesta https://www.tuusula.fi/attachments/text_editor/30542.pdf
- Seutukartta. (2018). Vastaanotettu sähköpostilla Tuusulan kunnalta 2.3.2018.

Syke. (2003). Perinnebiotooppien hoitokortit 2-6. Maa- ja metsätalousministeriö. Oulu: Erweko Painotuote.

Tuusulan karttapalvelu. (n.d.). Haettu 12.3.2018 osoitteesta <https://kartta.tuusula.fi/>

Tuusulan kunta (n.d.a). Tietoa Tuusulasta. Haettu 12.2.2018. osoitteesta https://www.tuusula.fi/index.tpl?sivu_id=1016

Tuusulan kunta (n.d.b). Liikenne, kadut ja viheralueet. Haettu 12.2.2018 osoitteesta <https://www.tuusula.fi/tuusula/index.tpl?sivuid=986>

Tuusulan kunta (n.d.c). Rakennusjärjestys, maisemanhoitolupa. Haettu 11.1.2018 osoitteesta https://www.tuusula.fi/sivu.tpl?sivu_id=1117

Tuusulan museo. (2017). Fjällbon päärakennuksen kuvat. Koskenranta, J. Vastaanotettu sähköpostilla 18.10.2017.

Tuusulan rantatien maiseman hoito (2000). Tuusulan kunta. Kaavoitusosasto. MA-arkkitehdit.

Tuusulan sijainti kartalla (n.d.). Haettu 31.1.2018 osoitteesta https://kartta.hel.fi/avoindata/aineistot/Seutukartta_aineistokuvaus.pdf

Tuusulan viheraluestrategialuonnos (n.d.). Haettu 15.3.2018. osoitteesta <http://docplayer.fi/19259830-Tuusulan-viheraluestrategia-luonnos.html>

Tuusulanjärven ja -joen ranta-alueiden virkistyskäytön kehittämisprojektin suunnittelutyöpajan muistio (2017). Haettu 10.1.2018 osoitteesta https://www.tuusula.fi/attachments/text_editor/31869.pdf?name=Tuusulanjarven_virkistyskayton_suunnittelutyopajan_301102017_muistio

Viherympäristöliitto ry julkaisu nro 53. (2012). *Niityt ja maisemapellot- hoidon kriteerit ja työohjeet*. Helsinki: Viherympäristöliitto.

Viherympäristöliitto ry julkaisu 36. (2013). *Viheralueiden hoitoluokitus*. Tampere: Viherympäristöliitto.

VirtuaaliTuusula n.d. Haettu 9.11.2017 osoitteesta www.virtuaali-tuusula.fi/polku.tpl?sivu_id=100;id=8;a=:p=8

Ymparisto.fi 2015. Perinnebiotoopit. Haettu 15.12.2017 osoitteesta <http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Luontotyypit/Luontotyypiryhmat/Perinnebiotoopit>

- ### Merkkien selitykset
- Olemassa olevat yksitt.puut
 - Poistettava puu
 - Istutettava puu
 - Istutettava pensas/ pensasalue
 - Näkymien avaus
 - Avoimet näkymät
 - Kultt.hist.rakennukset/rakenteet
 - Metsää
 - Harvempaa puustoa
 - Käyttöniitty
 - Maisemaniitty
 - Niitettävä polku
 - Perinne/perhoskasvit
 - Raivattava aluskasvillisuus/ polulle tulevat oksat
 - Esteetön kulku
 - Riukuaita
 - Pöytäryhmä
 - Pyöreä penkki
 - Nuotiopaikka
 - Laituri ja huvimaja
 - Kivilabyrintti
 - Penkki
 - Paikanpäälle rakennett. penkki
 - Jäteastia
 - Leikkihiekkä puupölyympäryksellä
 - Linnunpesäkeinu
 - Kiipeilykeskus
 - Tasapainolaite

Tunn.	Muutos	Muuttaja	Päiväys
Koordinaattijärjestelmä: ETRS-GK25		© Tuusulan kunta, kartta- ja paikkatieto/ 2016	
Korkeusjärjestelmä: N2000			
Kylä	Kortteli/Tila	Tontti/R-nro	Alustava nähtävillä olo Tekn. ltk hyv.
Hyrylä			§
Rakennustoimenpide PUISTO			Virallinen nähtävillä olo Tekn. ltk hyv.
Rakennuskohteen nimi ja osoite Fjällbon puisto			§
Rakennuslaji YLEISSUUNNITELMA			
Piirustuksen sisältö ASEMAPIIRUSTUS			Mittakaavat 1:1000
TUUSULAN KUNTA Kunnallistekniikan suunnittelu			
Pvm 13.2018	Piirt. LSi	Suunn. LSi	Tark. Rka
Suunnitteluala, työn numero			Piir.nro 2045-1

KUNNOSTUS- JA HOITOSUUNNITELMA

FJÄLLBON PUISTO

LEENA SILVER

KUNNOSTUS- JA HOITOSUUNNITELMA FJÄLLBON PUISTOON

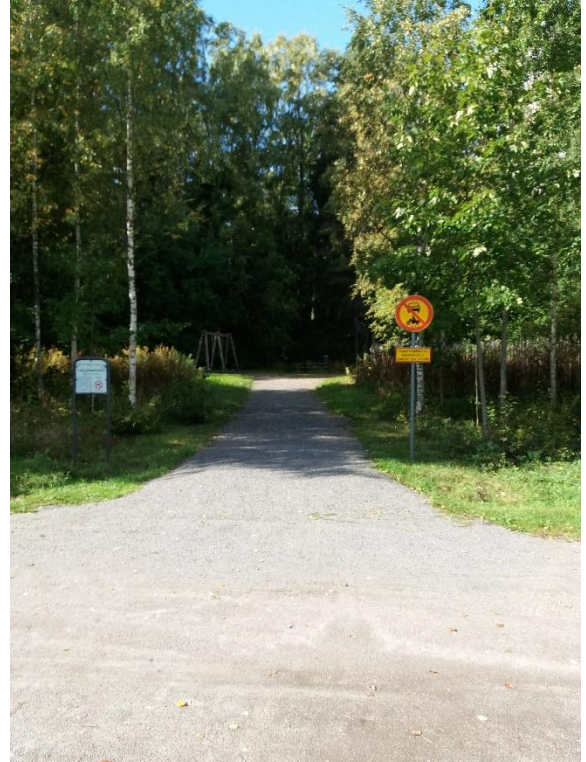
Fjällbon puiston siluetti erottuu Tuusulanjärvelle mäntyjen muodostamana korkeana mäenharjametsänä. Etualalla olevan rantametsikön muodostaa lehtipuiden ja havukasvien vaihteleva reunavyöhyke. Vuodenajat tuovat oman ilmeensä tähän maisemakuvaan. Paras näkymä puistoon on järveltä.

Puiston sisääntulo on hajanainen. Tilanrajauksilla ja näkymien avaamisella puistosta saadaan tilallisesti selkeämpi. Tässä kunnostus- ja hoitosuunnitelmassa on yleisempiä ja myös yksityiskohtaisia ohjeita alueen eri osien kunnostukseen ja hoitoon. Yllä koko alueen yleissuunnitelma, jossa kunnostus- ja hoitoalueet on jaettu seitsemään eri alueeseen. Aluerajat on merkitty punaisella viivalla. Tällä hetkellä puiston metsiin ei ole määritelty hoitoluokitusta. Seuraavissa hoitokorteissa määritellään alueiden hoidon tavoitteet, kunnostustoimenpiteet sekä hoitoluokitukset.

Alue 2. Kuvat alueen nykytilasta (Silver, 2017).

Pysäköintialueen keskellä oleva suojavyöhyke

Näkymä pysäköintialueelta puistoon

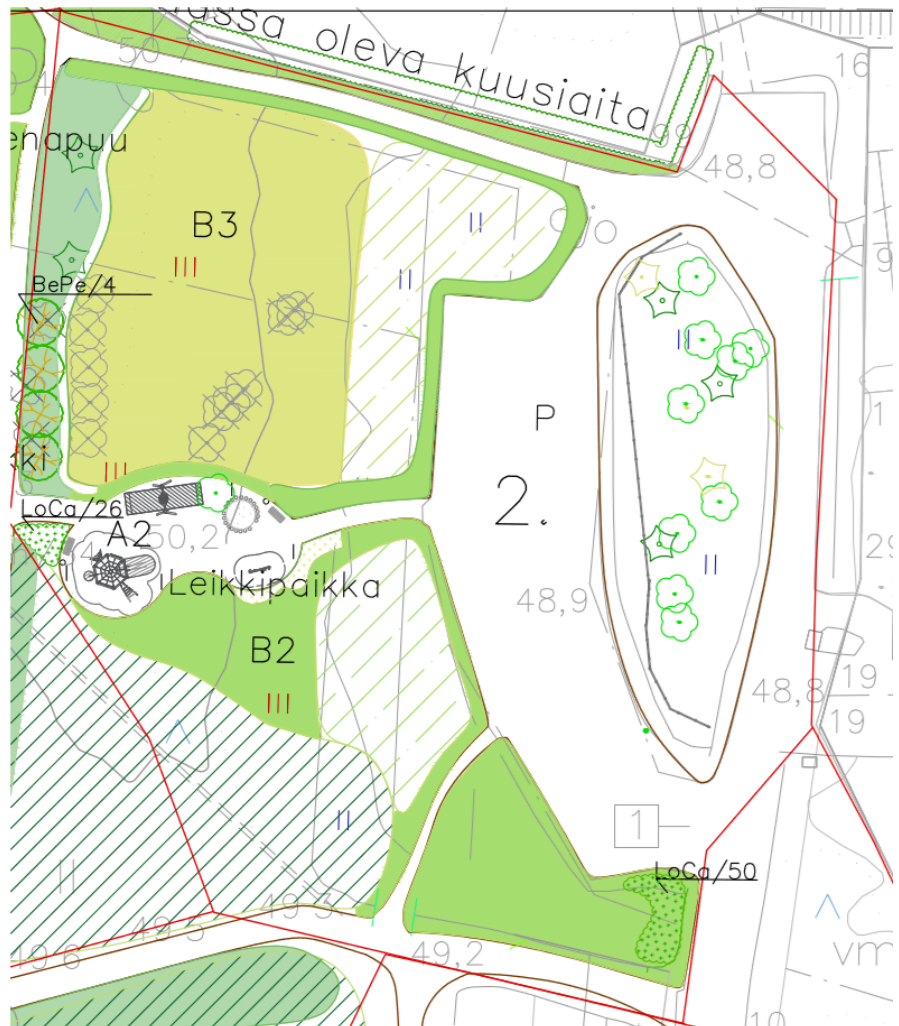

Riukuaitaita Kiven kuolinmökiltä

Puiston opastetaulu

Alue 2. HOITOKORTTI

Aluekuvaus:

Pysäköintialueen keskellä on kasvillisuusalue suojaväyhykkeenä. Siinä kasvaa koivuja ja muutama kuusi, sekä pari mäntyä. Pajukasvillisuutta esiintyy myös. Parkkipaikan länsipuolella on kaistale koivu- ja haapavaltaista nuorta puustoa. Ne muodostavat pilarimaisen tilan, joka on paikoitellen tiheä ja peittää näkymiä puistoon ja leikkialueelle. Tämän alueen länsipuolella on vesakoitunut aukio, jossa kasvaa muutamia yksittäispuita jotka muodostavat puustoasetelman. Aukiolla kasvaa maitohorsmaa, vuohenputkea ja karhunköynnöstä, sekä hiirenporrasta. Nokkosta ja pelto-ohdaketta esiintyy myös. Kasvialusta on kasvillisuuden perusteella ravinteikasta. Alue rajautuu pohjoispäässä leikattuun kuusiaitaan. Alueen keskiosassa on leikkipuisto ja käyttöniitty. Alueen eteläisessä osassa, tultaessa parkkipaikalle on tien reunassa käyttöniittynä oleva alue. Puiston sisääntulossa on opastetaulu. Myös liikennemerkkejä, lähinnä kieltomerkkejä on alueella.

Tavoite ja toimenpiteet:

Puiston sisääntulo kaipaa kohennusta. Istuttamalla pensasalue, marjasinikuusamaa (*Lonicera caerulea 'Edulis'*) saadaan sisääntuloon kerroksellisuutta sekä tilanrajausta. Pensas kasvaa n. 1,5 metrin korkuiseksi, joten näkymä parkkipaikalle säilyy. Parkkipaikan keskellä olevalta kasvillisuusalueelta poistetaan vuosittain pajut ja muu vesakko. Elinvoimaisimmat puut jätetään kasvamaan. Alueelle tehdään riukuaita, joka sovitetaan siihen niin, että näyttäisi siltä, kuin se olisi ollut siinä jo aikojen alusta. Aleksis Kiven mökin raja-aita on mallina aidalle. Kasvillisuusalueelle voidaan istuttaa myös muutama rusotuomipihlaja (*Amelanchier lamarckii*) elävöittämään ja tuomaan kerroksellisuutta. Opastetauluihin tuodaan yhtenäinen tyyli.

Parkkipaikalta puistoon avataan näkymiä. Osa haavoista ja koivuista poistetaan. Ennen haapojen kaatamista ne kaulataan, noin 2-5 vuotta aiemmin, jotta ne eivät kasvata juurivesoja. Parkkipaikan lähellä olevalta avoimelta alueelta raivataan vesakko ja koivut. Koska tämä alue on pinta-alaltaan suhteellisen pieni, ei puustoa jätetä. Aluetta on tällöin helpompi hoitaa. Kannot voidaan myös jyrsiä, jotta ne eivät ole esteenä koneilla työskentelyyn, eikä kannoissa oleva typpi vapaudu kasvualustaan ja rikastuta sitä. Alue on rikkaruohottunut ja rikkaruohoja tulee poistaa ensimmäisinä vuosina. Säännöllisellä niittämällä ja niittojätteen poisviemisellä, siementen varisemisen jälkeen, köyhdytetään niityn maaperää ja tarkoituksena on saada alueen oma niittysiemenpankki esiin. Toinen vaihtoehto on köyhdyttää niittyä vuoden pari, jonka jälkeen kylvetään tuoreen niityn kukkalajeja. Alueesta on tarkoitus hoitotoimenpiteillä saada avoin maisemaniitty. Niityn laitaa kulkeva niittypolku leikataan kesäheinäkuussa 1-2 viikon välein. Niityn hoitoluokka on B3.

Aukion länsipuolta rajaa muutaman vanhan koivun muodostama rivi, joka jatkuu kuusten muodostamana harvempana rajauksena. Koivut muodostavat alhaalta avonaisen mutta muuten selkeän rajauksen tilojen välille ja näkymä säilyy järvelle. Vanhat koivut koivurivistä kaadetaan ja niiden tilalle istutetaan uudet, jotta tilanrajaus säilyisi. Muutoin niityn ulkopuolelle jäävä alue raivataan risukosta.

Leikkivälineiden alle ja leikkialueelle tulee turvahiekka. Turva-alustan paksuudet leikkivälinevalmistajan mukaan. Muualta leikkialue on kivituhkapäällysteinen, (0-16 mm). Leikkihiekkalue tulee istuin- ja tasapainopölliin jäävälle ympyrän muotoiselle alueelle. Pöllit upotetaan maahan ja rakennekerrokset valmistajan mukaan. Leikkialue rajataan käyttöniitystä maahan upotetulla puisella reunatuella (PK 22x 100). Marjasinikuusamaryhmä istutetaan rajaamaan leikkialuetta. Pensasryhmän kasvualustaan laitetaan 5-8 cm kuorikate. Pensaas marjat ovat syömäkelpoisia, joten ne ovat lapsille turvallisia. Pensasalue rajataan puisella suoja-aidalla. Uudet penkit ja roska-astiat tuodaan leikkipaikalle. Leikkivälineet tarkastetaan säännöllisesti. Leikkialuetta hoidetaan A2 hoitoluokan mukaisesti.

Alueella olevia käyttöniittyjä, joita ovat mm. tienvierustat, hoidetaan B2 hoitoluokan mukaan. Niittoja on vähintään 3 kertaa kasvukaudella, jotta tienvierustat pysyvät siisteinä. Leikkipaikan viereinen niitty leikataan myös vähintään 3 kertaa kasvukaudella, jotta se pysyy matalampana ja siinä voi pelata ja juosta, eikä punkkivaara ole niin suuri. Leikkipaikan viereistä kukkaniittyä hoidetaan B3

hoitoluokan mukaan. Lintujen pesät tarkastetaan alueella ennen niittoja ja linnuille annetaan pesimärauha.

Roska-astiat ja muut kalusteet ja varusteet huolletaan ja pestään vuosittain keväällä. Irtonaiset kalusteet tuodaan keväällä paikalleen pestyinä ja kunnostettuina. (VHT 14, 3.2.3. Kalusteet ja varusteet.)

Alue 3. Valokuvat nykytilasta (Silver,2017).

Leikkimökiltä näkymä vanhalle piha-alueelle

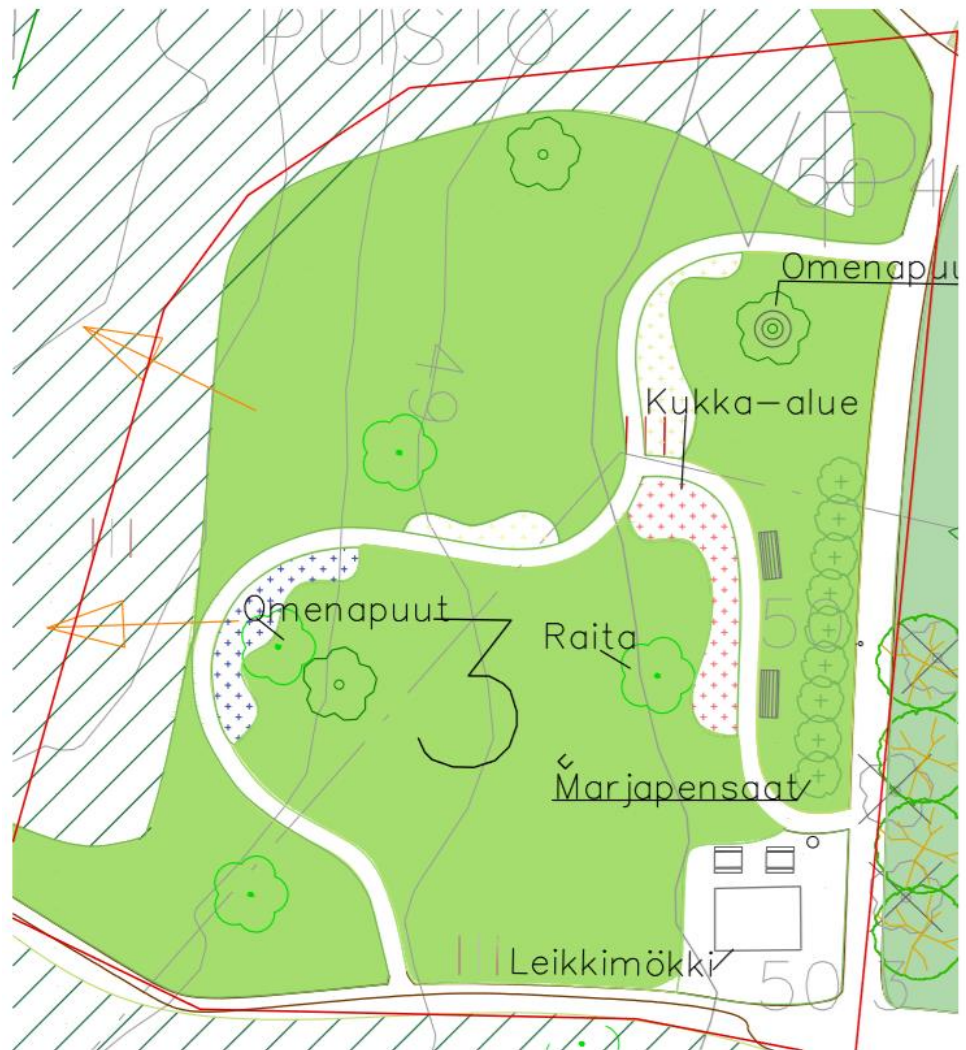

Vanha koivurivi ja leikkimökki taustalla

Vanhat omenapuut

Alue 3. HOITOKORTTI

Aluekuvaus:

Alue on vanhaa piha-aluetta, jossa kasvaa viljelyjäänteinä vanhoja omenapuita, jotka on merkitty suunnitelmaan. Yksi omenapuista on alueella oleva merkkipuun veistoksellisen muotonsa vuoksi. Alueella kasvaa myös raita (*Salix caprea*), sekä vaahteroita. Vanha leikkimökki sijaitsee alueelle tultaessa. Aukio rajautuu itäpuolelta koivuriviin jatkuen kuusien muodostamana rajauksena. Eteläpäädyssä alue rajautuu jyrkkään suljettuun reunaan, mikä muodostuu vanhasta kuusimetsästä. Länsipuolelta alue laskee järvelle ja tilaa rajaava kasvillisuus muodostaa monikerroksellisen reunavyöhykkeen. Erottuvina merkkipuina ovat vanhat omenapuut.

Tavoite ja toimenpiteet:

Näkymiä järvelle avataan poistamalla alueelta pienpuustoa ja reunavyöhykkeellä kasvavaa aluskasvillisuutta. Aukiolla kasvava veistoksellinen omenapuu toimii merkkipuuna ja vahvana kulttuurijäänteinä alueella. Tämä sekä alueen muut omenapuut säilytetään ja niille tehdään tarvittavat hoitotoimenpiteet, muun muassa leikkaukset. Hoitoleikkauksia tehdään niin, että muutamia oksia poistetaan vuosittain.

Tällä saadaan hillittyä vesiversojen kasvua. Alueella kasvava raita säästetään, sillä pölyttäjät hyötyvät siitä. Nuoret haavat ja vaahterat poistetaan. Vadelma- ja muu monivuotinen rikkakasvusto poistetaan ja alueelle perustetaan käyttöniitty. Alueen yläreunassa kulkevaa polkua kunnostetaan leventämällä ja päällystämällä kivituhkalla niin että siitä saadaan esteetön reitti.

Alueesta suunnitellaan osittain puistomainen mutta mahdollisimman luonnonmukainen ja helppohoitoinen monivuotisten lajien muodostama alue, joka kuitenkin pääosiltaan on käyttöniittyä, jossa risteilevät leikattavat niittypolut. Polut leikataan kesä-heinäkuussa 1-2 viikon välein, jotta ne muodostavat rajauksen niittyalueeseen ja ovat ohjaamassa kulkua alueella.

Alueelle istutetaan marjapensaita rajaamaan tila polun suuntaisesti mutta näkymä pidetään avoimena aukiolle, josta näkymä jatkuu siivilöityvänä järvelle. Marjapensaita hoidetaan VHT 14 ohjeiden mukaan. Alueelle istutetaan myös kukka-alueita, jotka koostuvat lähinnä monivuotisista perinne- ja perhoskasveista. Perhosia ja muita pölyttäjiä houkuttelevat kaunopunahattu, puna-ailakki ja lehtosinilatva. Kaunopunahattu on myös vanha perinnekasvi, jota käytetään rohdos- ja koristekasvina. Kasvilajit näkyvät detaljisuunnitelmassa, (LIITE 2.) Suunnittelussa on tarkoitus ottaa huomioon olemassa olevan kasvualustan ominaisuudet ja hyödyntää sitä. Kasvualustasta poistetaan ensin monivuotiset rikkakasvit. Tarvittaessa maata parannetaan tai vastaavasti köyhdytetään esimerkiksi hiekalla. Istutusalueet ovat monilajiset, ja tarkoituksena on, että kukka-alueet saavat levitä alueella, mikä johtaa luonnonmukaisempaan lopputulokseen. Kilpailu kasvien välillä johtaa vahvimpien lajien säilymiseen.

Käyttöniittyä hoidetaan B2 hoitoluokan mukaisesti. Kukka-alueita hoidetaan A3 hoitoluokan mukaan, poikkeuksena, että perennat saavat levitä alueella ja ne jätetään talventörröttäjiksi. Keväällä kuollut kasvusto murskataan ja osa jätetään paikalle. Ensimmäisenä vuonna huolehditaan kastelusta, mutta seuraavina vuosina kasveja kastellaan vain, jos kasvukausi on poikkeuksellisen kuiva. Rikkakasvien torjunnasta huolehditaan mekaanisesti kahtena ensimmäisenä vuonna, kunnes kasvit ovat päässeet kasvuvauhtiin. Kasvillisuusalueiden olisi jatkossa tarkoitus selvittää mahdollisimman vähällä hoidolla.

Leikkimökin viereen suunnitelmassa tuodaan kaksi pöytäryhmää. Kukka-alueiden viereen leikattavan polun varteen tuodaan myös puistonpenkit, joissa voi istuskella ja nauttia alueen tunnelmasta. Myös roska-astiat sijoitetaan näiden läheisyyteen. Leikkimökki kunnostetaan maalaamalla. Alueella on vanhoja kaivonrenkaita tornina, ne viedään pois.

Roska-astiat ja kalusteet huolletaan ja pestään vuosittain keväällä. Irtonaiset kalusteet tuodaan keväällä paikalleen pestyinä ja kunnostettuina. (VHT 14, 3.2.3. Kalusteet ja varusteet.)

Alue 4. HOITOKORTTI

Aluekuvaus:

Puiston keskiosassa kasvaa vanhaa kuusisekametsää. Valtapuuna on kuusi, mutta siellä täällä kasvaa myös vanhoja koivuja. Alueen läpi kulkee vanha tienpohja, jonka ympäristöstä pienpuusto on poistettu lähes kokonaan. Ylispuuta ei ole käsitelty ja alueelle on jätetty vähän lahoppuatakin. Alueella on lehtomaisen kankaan ja kuivan lehdon lajistoa.

Tavoite ja toimenpiteet:

Tavoitteena on säilyttää puuston elinvoimaisuus, uuden puusukupolven aikaansaaminen sekä säilyttää metsän peitteisyys. Harvennus tehdään poimintahakkuuna, jossa poistetaan ensin huonokuntoista vanhaa puustoa, jotta saadaan tilaa elinvoimaisille puille, sekä nuorelle puustolle. Poimintahakkuut tehdään metsurityönä noin 5-10 vuoden välein. Aluetta hoidetaan lähimetsänä, hoitoluokitus on C1.

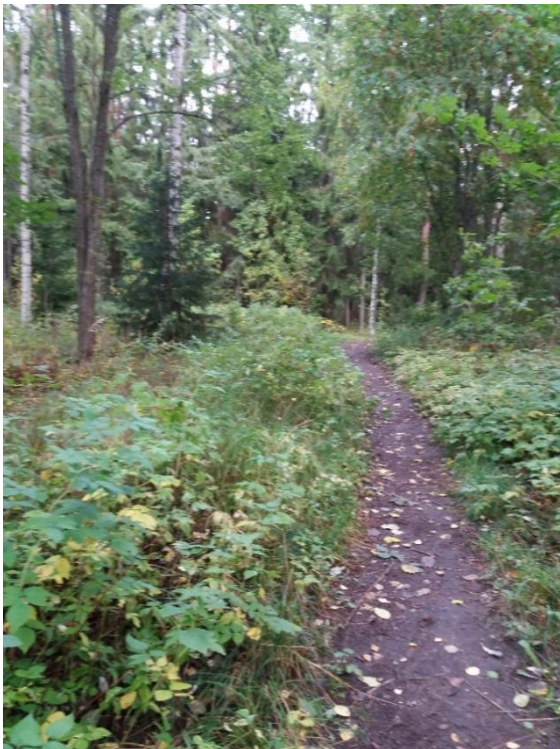
Alue 5. Valokuvat nykytilasta (Silver, 2017).

Puiston korkeimmalla kohdalla, näköalapenkki

Vanhan talon aluetta, nuoria lehtipuita

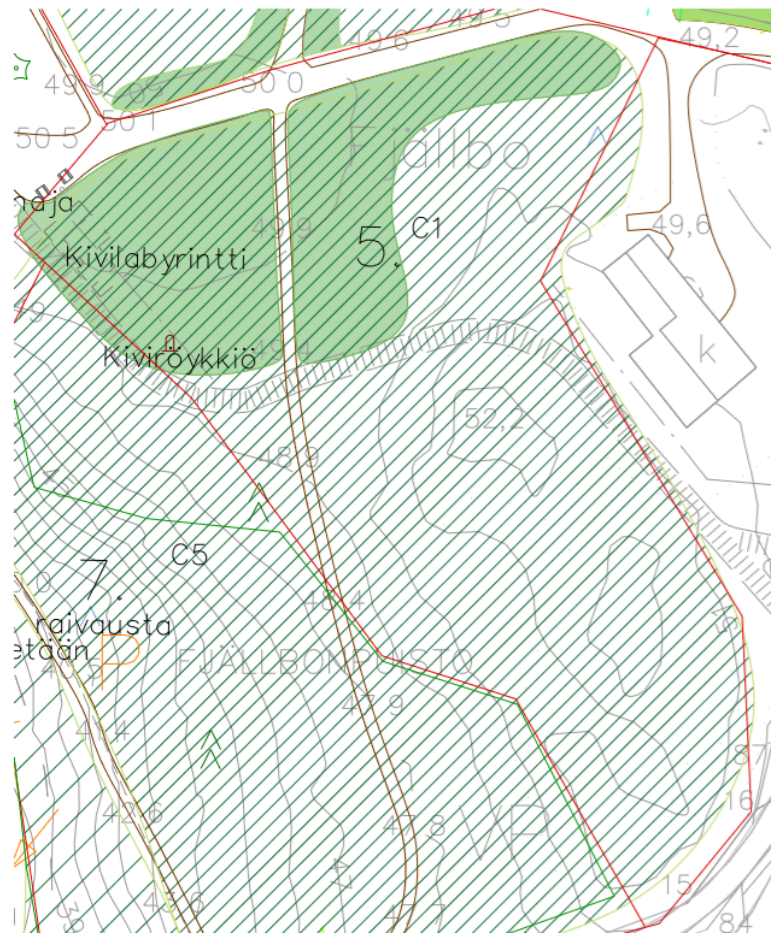

Polkureittiä

Vadelmakasvustoa

Alue 5. HOITOKORTTI

Aluekuvaus:

Päärakennus on sijainnut tällä alueella. Kartassa kivilabyrintti on suunnilleen talon paikalla. Huvimajalle tulee tie, jonka päässä on tasainen hiekkakenttä. (Huvimaja alueella 6). Alue muodostaa vanhaan pihapiiriin kuuluvien lehtipuiden muodostaman puistomaisen metsikön, jossa tila on avonaisempi kuin muualla puiston metsissä. Vanhan palaneen talon alueella kasvaa mm. koivuja, raitoja, muutama mänty, sekä muutama nuori tammi ja vaahtera. Pienpuustona on myös haapaa ja pihlajaa. Puiden paljaat rungot muodostavat pilaritilan. Pihasyreenejä kasvaa entisen talon takana kallion laella. Vanhan talon kivijalan kiviä on röykkiönä alueen eteläisemmässä päässä. Aluskasvillisuus on runsasta, vadelmakasvustoa on paljon. Alueen keskivaiheilla kasvaa myös valkolumimarjaryhmä (*Symphoricarpos albus var. laevigatus*). Eteläosa on kuusivaltaista aarnimetsää.

Tavoite ja toimenpiteet:

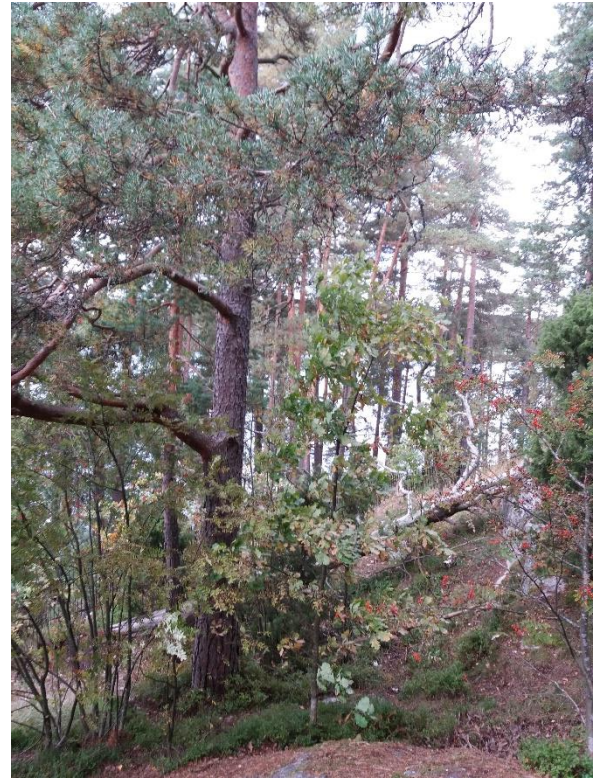
Polkujen vierustat n. metrin leveydeltä pidetään siisteinä niittämällä kolme kertaa kasvukaudella. Alueen puistomaista tunnelmaa voidaan korostaa raivaamalla ja pitämällä aluskasvillisuus matalana. Puiden muodostaman pilaritilan näkymät ovat siivilöityviä järvelle. Huonokuntoiset puut poistetaan ja näin saadaan lisää kasvutilaa elinvoimaiselle puustolle. Vanhat syreenit jätetään alueelle, niitä korostetaan pitämällä lähiympäristö avoimena ja niitä hoidetaan lajin mukaisesti. Kiviröykkiön kiviä

tuodaan vanhan talon perustusten kohdalle ja niistä rakennetaan kivilabyrintti. Tasaiselle alueelle tuodaan pari pöytäryhmää retkeilijöille. Valkolumimarja-alue jätetään ja sitä hoidetaan lajin mukaisesti, (VHT 14 mukaan). Pensaani leviäminen estetään alueella. Hoitoluokitus metsäalueella on C1.

Alue 6. Valokuvat nykytilasta (Silver, 2017).

Umpeen laudoitettu huvimaja

Rinteeltä näkymä järvelle

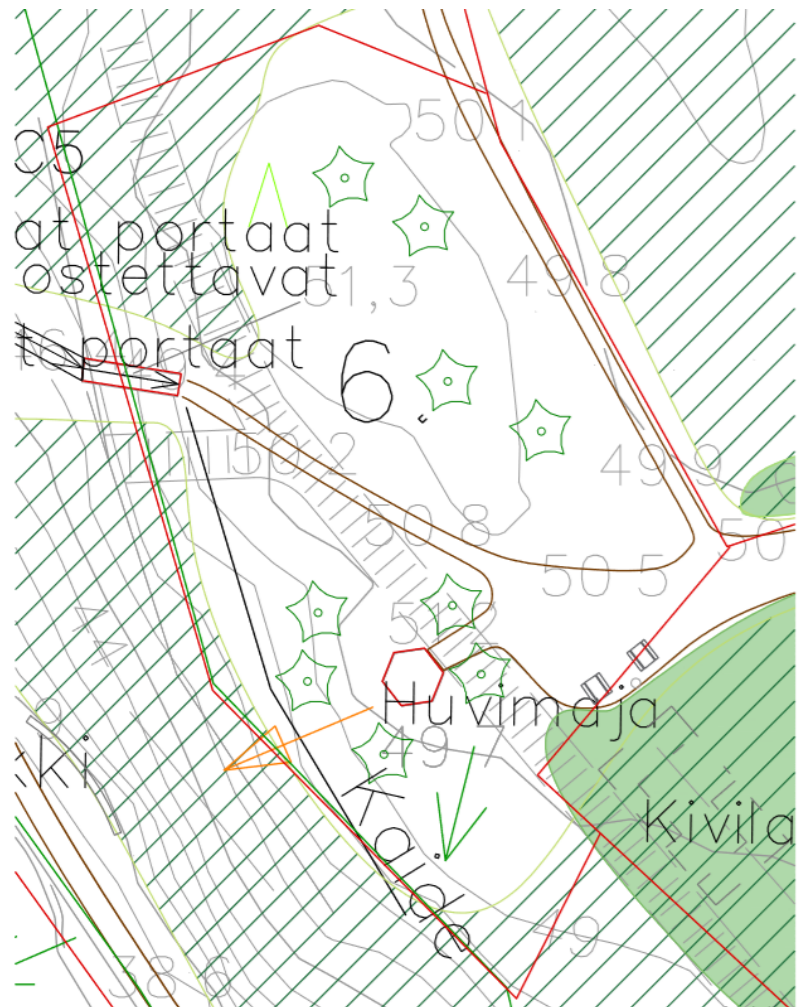

Vuorenkilpi-istutus

Avoin näkymä järvelle

Alue 6. HOITOKORTTI

Aluekuvaus:

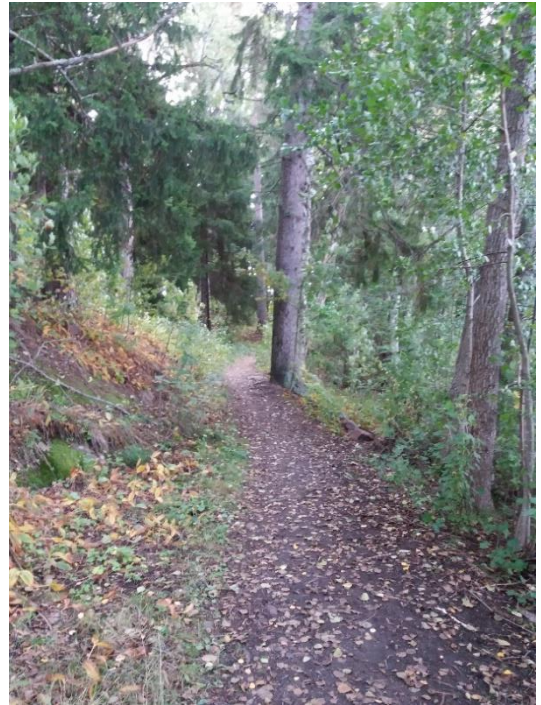
Alueen kallioisella rinteellä, jonka päällä huvimaja sijaitsee, osa kalliosta on paljasta ja muutama jyhkeä mänty nousee vasten järvimaisemaa. Kallion kasvillisuus on kulunut paljosta liikkumisesta. Ahusolaheinää, kangasmaitikkaa, lampaannataa ja metsälauhaa kasvaa tällä alueella. Huvimajan ympäristöstä löytyy myös viljelykarkulaisia, mm. kurturuusua, isotuomipihlajaa, terttuseljaa, ruoholaukkaa, idänsinilijaa, kaukasianmaksaruohoa ja lehtoakileijaa.

Tavoite ja toimenpiteet:

Alueelle ei ole tarkoitus tehdä suuria muutoksia. Huvimaja kunnostetaan vanhoja piirustuksia noudattaen. Huvimajan sisään on tarkoitus asentaa valo, joka pimeinä iltoina ja öinä luo oman lämpimän tunnelman. Valo tuo myös turvallisuuden tunnetta ympäristöön, sekä vähentää ilkkivaltaa. Huvimajan vieressä on vuorenkilpi-istutus betonirenkaassa. Se poistetaan. Terttuseljat ja kurturuusut poistetaan, koska varsinkin kurturuusua on haitallinen vieraslaji, joka kasvullaan tukahduttaa muita alueen kasvilajeja alleen. Isotuomipihlajan leviämien estetään. Järvinäkymän edestä poistetaan muutama pienpihlaja sekä koivu. Hoitoluokitus C1.

Alue 7. Valokuvat nykytilasta (Silver, 2017).

Alla järvinäkymä rannasta, oikealla rantapolkua

Yllä umpeenkasvanut järvinäkymä, oikealla vanhat portaat ja uusi kaide

Alue 7. HOITOKORTTI

Tämä alue käsittää koko rannanpuoleisen alueen, joka on suojelualue. Ranta-alue on METSO- kohde. Aluetta hoidetaan Keski-Uudenmaan Ympäristökeskuksen ohjeiden mukaan, päätökset tekee ELY- keskus. Alue näkyy ensimmäisessä koko alueen yleissuunnitelmassa.

Aluekuvaus:

Rannanpuoleinen rinne on vanhaa kuusivaltaista metsää, jota on harvennettu poistamalla muutamia nuoria kuusia. Ylispuustona on kuusen lisäksi mäntyjä ja koivuja, joista osa on suuria. Alueella on myös lahoppuuta. Etelä- ja pohjoispään kasvillisuustyypit ovat kuivaa lehtoa. Runsaimpina kasvilajeina esiintyy käenkaalia, kieloa, ahomansikkaa ja nuokkuhelmikkää. Vähemmän tavataan valkokuokkoa, kevättähtimöä, metsäorvokkia, metsäkurjenpolvea, jänönsalaattia ja lehtonurmikkää. Alueen keskiosan jyrkällä kallionaluskielekkeellä on lehtomaisen kankaan kasvillisuutta.

Ranta on melko jyrkkä ja lähes kasviton. Rantakallion luona eteläpäässä on noin 20 metrin mittainen kaistale järviruovikkoa. Muita ranta-alueen vesikasveja ovat järvikorte, ranta-alpi, jokileinikki, myrkkyykeiso, rantakukka, keltakurjenmiekkä ja karvahorsma. Muutamia tervaleppiä kasvaa rannan tuntumassa.

Tavoite ja toimenpiteet:

Alue pidetään mahdollisimman luonnonmukaisena. Lahoppuut jäävät alueelle, mutta ne pidetään pois kulkureiteiltä, jotta ne eivät aiheuta vaaraa alueella liikkujille. Lintujen ja lepakoiden elinot turvataan. Paikoitellen avataan näkymiä järvelle, lähinnä pensaikon raivaamisella. Portaat kunnostetaan ja niitä jatketaan rannanmyötäiselle polulle saakka. Portaiden kunnostamisesta ollaan yhteydessä Maakuntamuseoon. Rantaan tehdään laituri ja sen päähän huvimaja sekä rantakalliolle nuotiopaikka. Aluetta hoidetaan arvometsän mukaisesti. Hoitoluokitus C5.

ESTEETÖN KULKU PUISTOSSA

Alueen polkuverkosto on kattava. Alla olevaan teemakarttaan on merkitty esteetön reitti punaisella katkoviivalla. Polkureittejä levennetään ja kunnostetaan, jotta esteetön kulku on mahdollista.

Lähteet:

Viherympäristöliiton julkaisu nro 55. (2014). *Viheralueiden hoito VHT 14 hoidon laatuvaatimukset*. Tampere: Viherympäristöliitto.

Koistinen, A., Sved, J., Vanhatalo, K., Väisänen, P., Äijälä, O. (2014). *Hyvän metsänhoidon suositukset Metsänhoito*. Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio. Metsäkustannus Oy.